

OSALLISTAVAT TANSSITUOKIOT LAPSILLE -
Osana Koko Suomi leikkii -hanketta

Elimari Ristolainen ja
Aliisa Seppänen

OSALLISTAVAT TANSSITUOKIOT LAPSILLE -
Osana Koko Suomi leikkii -hanketta

Ellimari Ristolainen ja

Aliisa Seppänen

Opinnäytetyö, kevät 2014

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

Sosionomi (AMK)

+ Lastentarhanopettajan kelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Ristolainen, Ellimari & Seppänen, Aliisa. Osallistavat tanssituokiot lapsille. Osa-na Koko Suomi leikkii -hanketta. Helsinki, kevät 2014. 76 s., kuusi liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyö on toiminnallinen produkti, jossa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan kahdeksan tanssituokiota Mannerheimin Lastensuojeluliiton Myllypuron yhdistyksen iltapäiväkerholaisille. Opinnäytetyön tavoitteena on luoda lapsia osallistavia tanssituokioita ja antaa lapsille mahdollisuus itseilmaisuun ja tanssiin tutustumiseen.

Opinnäytetyö on osa Koko Suomi leikkii -hankkeen pilottivaihetta. Koko Suomi leikkii -hankkeen tavoitteena on luoda jokaiseen Suomen kuntaan osallistavaa matalankynnyksen leikki- ja taidetoimintaa. Opinnäytetyön toisena tavoitteena on tarkastella mahdollisuutta hyödyntää tanssituokioista tuotettua materiaalia osana hankkeen toimintaa. Tarkoituksena on koostaa kahdeksasta tanssituokiosta yhden tuokion malli, jota hankkeen toimijat voivat hyödyntää toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Tanssituokiot toteutettiin syksyn 2013 ja talven 2014 aikana. Tanssituokioille osallistui Mannerheimin Lastensuojeluliiton Myllypuron yhdistyksen iltapäiväkerholaiset. Tanssituokioita oli yhteensä kahdeksan, ja niiden suunnittelussa hyödynnettiin lasten ideoita ja toiveita. Kahdeksan tanssituokion jälkeen järjestettiin esitys, jota lasten vanhemmat, isovanhemmat ja sisarukset tulivat seuraamaan.

Produktin arviointiin osallistui tekijöiden lisäksi tanssituokioille osallistuneet lapset. Lapset saivat tuoda mielipiteensä ja toiveensa esiin jokaisella tanssituokiolla. Tanssituokioiden loputtua lapsille tehtiin loppuhaastattelu, jossa kysyttiin palaute kaikista kahdeksasta tuokiosta. Palaute kerättiin myös lasten vanhemmilta, iltapäiväkerhon työntekijöiltä ja Koko Suomi leikkii -hankkeen projektikoordinaattorilta.

Saadun palautteen myötä voidaan tehdä johtopäätös, että tanssituokiot olivat osallistavia ja antoivat lapsille mahdollisuuden itseilmaisuun ja tanssiin tutustumiseen. Lasten antaman palautteen lisäksi vanhemmat ja iltapäiväkerhon työntekijät pitivät tuokioita osallistavina ja hyödyllisinä. Tanssituokioista koostettiin yhden tuokion mallin, jota Koko Suomi leikkii -hankkeen toimijat voivat hyödyntää hankkeen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Asiasanat: aamu- ja iltapäivätoiminta, leikki, osallisuus, tanssi-ilmaisu

ABSTRACT

Ristolainen, Ellimari and Seppänen, Aliisa. Participatory dance lessons for children. 76 p., 6 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2014. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme Social Services. Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

This thesis is a functional production in which eight participatory dance lessons were planned, executed and evaluated. Dance lessons were part of afternoon activities for school children in Myllypuro. The aims of this thesis were to create participatory dance lessons, enable and introduce expression and dance to children.

Thesis is a part of pilot project called "Koko Suomi leikkii". The purpose of this national project is to create participatory play and art activities all around Finland. Part of the thesis was to produce material for dance lessons that could be widely used in the "Koko Suomi leikkii"-project.

The eight dance lessons were executed between autumn 2013 and winter 2014. The participants were children taking part in the afternoon activities for school children at Myllypuro, and their ideas and wishes were taken into consideration when planning the lessons. The children also gave a dance performance to their relatives after the last lesson.

Our functional production was evaluated not only by ourselves but also by the children participating in the lessons. Evaluation was executed by interviewing the children. Feedback was gathered from the parents, people who worked in afternoon activities for school children and the workers of "Koko Suomi leikkii"-project.

The conclusion of our production is that the dance lessons were considered participatory. Lessons enabled the children to self-expression and introduced them to dance. Also parents and people who worked in afternoon activities for school children saw the lessons useful and participatory. We compiled our eight dance lessons into one lesson that can be utilized in Finland for "Koko Suomi leikkii"-project.

Keywords: morning and afternoon activities for school children, play, dance expression, participation

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 OSALLISUUS	8
2.1 Lasten osallisuus.....	8
2.2 Osallisuuden lähtökohdat	9
2.3 Osallisuuden portaat	10
2.4 Osallisuuden hyödyt	13
2.5 Osallistava ohjaaminen	14
3 TANSSI-ILMAISU	17
3.1 Tanssi liikunnan muotona.....	17
3.2 Tanssi taiteen muotona	17
3.3 Tanssikasvatus.....	19
3.4 Tanssi ja leikki	20
4 OPINNÄYTETYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA YHTEISTYÖKUMPPANIT ..	22
4.1 Mannerheimin Lastensuojeluliitto	22
4.2 Myllypuron paikallisyhdistys	22
4.3 Koko Suomi leikkii -hanke	23
4.4 Aamu- ja iltapäivätoiminta	25
5 PRODUKTIN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	27
5.1 Produktin tavoitteet ja suunnittelu.....	27
5.2 Tanssituokioiden suunnittelu ja toteutus.....	29
5.2.1 Ensimmäinen tanssituokio	31
5.2.2 Toinen tanssituokio	34
5.2.3 Kolmas tanssituokio	35
5.2.4 Neljäs tanssituokio	36
5.2.5 Viides tanssituokio	38
5.2.6 Kuudes tanssituokio.....	40
5.2.7 Seitsemäs tanssituokio	42
5.2.8 Kahdeksas tanssituokio	45
5.2.9 Tanssiesitys	47
5.3 Tanssituokioista koostettu malli.....	48

6	PRODUKTISSA TOTEUTETTUIJEN TANSSITUOKIOIDEN ARVIOINTI.....	50
6.1	Lasten antama palaute tanssituokioista	50
6.2	Iltapäiväkerhon henkilökunnan antama palaute tanssituokioista	51
6.3	Vanhempien antama palaute tanssituokioista	53
6.4	Koko Suomi leikkii -hankkeen arviointi opinnäytetyöstä	54
6.5	Oma arviomme tanssituokioista ja ohjauksestamme.....	54
7	POHDINTA	58
7.1	Kehittämisideoita	58
7.2	Eettisyys ja luotettavuus	60
7.3	Ammatillinen kasvu	62
	LÄHTEET	65
	LIITE 1: Esittelykirje ja lupakysely lasten huoltajille	69
	LIITE 2: Palautekysely lasten huoltajille	71
	LIITE 3: Lasten loppuhaastattelu	72
	LIITE 4: Tanssituokion malli	73
	LIITE 5: Palautekysely kerhonohtajille	75
	LIITE 6: Koko Suomi leikkii -hankkeen arviointi opinnäytetyöstä	76

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme on toiminnallinen produkti, jossa suunnittelemme, toteutamme ja arvioimme kahdeksan osallistavaa tanssituokiota MLL:n Myllypuron paikallisyhdistyksen iltapäiväkerhossa. Myllypuron paikallisyhdistyksen toiminnan päämääränä on osallisuuden avulla saada jokaisesta lapsesta näkyvä yhteiskunnan jäsen. Tanssituokioiden tavoitteena on tutustuttaa lapset tanssin maailmaan ja osallistaa lapset mukaan jo suunnitteluvaiheessa. Lähtökohtana tanssituokioille on lapsen osallisuus ja aktiivinen toimijuus. Lapset eivät ole tekemisen kohde, vaan lapset ovat aktiivisesti mukana ideoimassa ja toteuttamassa tanssituokioita. Tarkoituksena on mahdollistaa lapsen oivallukset liittyen liikkeeseen ja omaan kehonkuvaan.

Opinnäytetyömme työstäminen alkoi elokuussa 2013, jolloin otimme yhteyttä Mannerheimin Lastensuojeluliiton lasten ja lapsiperheiden avoimen toiminnan päällikköön. Kysyimme mahdollisuutta toteuttaa suunnittelemamme osallistavat tanssituokiot yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton kanssa. Opinnäytetyömme toimii osana Koko Suomi leikkii -hankkeen pilottivaihetta. Koko Suomi leikkii -hankkeen tavoitteena on järjestää matalankynnyksen leikki- ja taidetoimintaa sukupolvien kohtaamispaikoissa eli Terhokerhoissa. Terhokerhoissa järjestettävän toiminnan tarkoituksena on tukea lasten leikkiä, osallisuutta ja aktiivista toimijuutta. Opinnäytetyömme päätavoite on luoda kahdeksan osallistavan tanssituokion pohjalta yhden tuokion malli, jota hyödynnetään hankkeen toimintaa järjestäessä.

Opintoihin liittyvien harjoittelujen ja työkokemuksen kautta meille molemmille on syntynyt kokemus, että lasten aitoa osallisuutta tulee tukea ja vahvistaa. Opinnäytetyömme tavoitteena oli kokeilla, miten pystymme hyödyntämään tanssitaustaamme sosiaali- ja kasvatusalan toimintaympäristössä, ja miten sosiaalialan opinnot vaikuttavat tapamme ohjata ja havainnoida lapsiryhmää.

Osallisuus on pääosin yhteisöllistä toimintaa, jolloin yhteisön yhteisessä toiminnassa korostuu kuulluksi tuleminen. Tieto ja tunne siitä, että voi osallistua on

tärkeää. (Turja 2010, 33–34.) Lapsen kuunteleminen ja arvostaminen oman kulttuurinsa luojana ja kulttuurin uudistajina antaa lapselle mahdollisuuden kasvaa osallisuuteen ja aktiivisuuteen myös muilla elämän aloilla. Kehon kieli on lapselle välitön tapa ilmaista tunnetiloja ja kokemuksia. Se on myös tärkeä kanava lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa. (Anttila 2009, 18.) Osallisuus on enemmän kuin lapsen mielipiteen kysymistä, se on kokonaista lapsen aseman ja oikeuksien huomioimista. Osallisuus on lasten tarpeisiin asettautumista ja aikuisen velvollisuutta vastata päätöksistään lapsille kaikkialla, missä toiminnalla on vaikutus tai yhteys lapsiin (Pelastakaa Lapset ry 2012, 4.)

Leikki on yksi lapsen perustarpeista ja -oikeuksista. Leikin tarkoituksena on tuottaa lapselle iloa ja tyytyväisyyttä. Leikin maailmasta kumpuaa lapsen kyky luovuuteen, ymmärrykseen, uuden näkemiseen ja oppimiseen. Leikki auttaa lasta oppimaan sosiaalisia taitoja ja oman kasvun myötä muuttuvan kehonsa hallintaa. (Tamminen 2004, 92–93.) Leikki ja jaettu ilo ovat keskeisiä koko mielen rakentumisessa. Tämän vuoksi ne säilyvät mielen voimavarana läpi elämän. (Kokkonen, 2014.) Myös YK:n yleissopimuksessa lasten oikeuksista kirjoitetaan lapsen oikeudesta leikkiin ja taiteeseen. YK:n lasten oikeuksien sopimuksen 31 artiklan mukaan lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuurielämään. (Unicef 2009.)

Tanssi ja leikki liittyvät käytännössä yhteen melko läheisesti, erityisesti, kun on kyse lapsista. (Rooyackers 1997, 6.) Lapsilla tanssin opetus alkaa leikin kautta. Tanssin avulla lapsi oppii itsensä ilmaisua liikkeen avulla ja käyttämään mielikuvitustaan aktiivisesti hyödykseen.

Olemme molemmat harrastaneet ja opettaneet tanssia monen vuoden ajan, ja kiinnostuneita työskentelemään lasten parissa myös tulevaisuudessa. Halusimme tehdä opinnäytetyön, jossa pystymme hyödyntämään aiempaa osaamistamme tanssi-ilmaisusta sosiaalialalla.

Opinnäytetyössämme esiintyvät kuvat ovat tanssituokioihin osallistuneiden lasten piirtämiä.

2 OSALLISUUS

2.1 Lasten osallisuus

Lasten osallisuutta on määritelty useilla eri tavoilla, mutta keskeisimpinä asioina määrittelyissä nousevat esille yksilön aito kuuleminen: yksilönä pääsee vaikuttamaan asioihin ja saa aikaan muutoksia omassa elämässään ja lähiympäristössään. Sitoutuminen yhteiseen asiaan ja seurauksista vastuun kantaminen nousevat myös määrittelyissä esille. Osallisuus on pääasiallisesti yhteisöllistä toimintaa, jolloin yhteisön yhteisessä toiminnassa korostuu kuulluksi tuleminen. Tieto ja tunne siitä, että voi osallistua on tärkeää. Myös demokratia ja toisten erilaisuuden hyväksyminen, avun saaminen, ja osallisuuden vapaaehtoisuus nousevat esiin osallisuutta määrittäessä. Vapaaehtoisuus on tärkeää, sillä lapsella on oikeus myös olla osallistumatta ja tuomatta esiin omaa mielipidettään. Lasten osallisuus ja lasten kuuleminen ei tarkoita vain yhden lapsen mielipiteen kuuntelua, vaan jokaisen lapsen yksilöllistä huomioon ottoa ja yhteistä neuvoteltua koko lapsiryhmän läsnä ollessa. (Turja 2010, 33–34.)

Lasten osallisuutta pohdittaessa, kuvataan toimintaa, joka on merkityksellistä lapselle hänen itsensä kannalta. Lapsen osallistaminen puolestaan on toimintaa, joka kohdistuu lapseen ulkopuolelta, usein ympäröivien ihmisten tai järjestelmän taholta. (Turja 2010, 33–34.) Viime vuosina on kiinnostuttu lasten toimijuudesta ja heidän osallisuudestaan varhaiskasvatuspolitiikassa, lapsuustutkimuksessa ja varhaiskasvatuksen työkentällä. Erilaisten tutkimusten ja projektien avulla on tuotettu tietoa siitä, millä tavoin lapset tulevat kuulluiksi. Esille on noussut, kuinka lapset voivat olla vaikuttamassa omaan arkeensa ja olla samalla aktiivisesti osallisina oman lapsuutensa rakentamisessa. (Turja 2010, 30.)

Suomessa lasten äänen kuulemiseen velvoittavat Suomen perustuslain pykälä 6 ja YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Suomen perustuslaissa painotetaan lapsen tasa-vertaista kohtelua ja lapsen oikeutta vaikuttaa omaa elämäänsä koskeviin päätöksiin kehitystään vastaavalla tavalla. Lapsen oikeudet on kirjattu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, joka on valtioita sitova ihmisoikeussopi-

mus, joka koskee kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia. Sopimuksessa on neljä yleistä periaatetta: syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen. Sopimuksessa kirjoitetaan auki lapsille kuuluvat ihmisoikeudet, ja se asettaa valtioille ensisijaisen vastuun niiden toteuttamisesta. Lapsen oikeuksien yleissopimus korostaa lapsen etua, oikeutta huolenpitoon ja suojeluun: Lasten oikeudet ovat aikuisen velvollisuus. (Unicef 2013.) Lapsen osallisuus nähdään siten, että lapsi otetaan mukaan vaikuttamaan omaa elämäänsä koskevissa tapahtumissa ja päätöksissä. Lapselle annetaan mahdollisuus osallistua itseään koskevien asioiden ratkaisemiseen. Viime aikoina tehdyissä lapsitutkimuksissa, lapsi nähdään elämänsä ja arkensa tekijänä, eikä vain kohteena, joka kehittyy aikuisen toiminnan kautta. (Rainio 2012, 108.)

2.2 Osallisuuden lähtökohdat

Pelastakaa Lapset järjestö on tehnyt lasten osallisuutta kuvaavan ja mittaavan ohjeistuksen, joka perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen. Ohjeistuksen avulla voi suunnitella sekä arvioida lasten osallisuuden toteutumista osallisuutta edistävässä työskentelyssä ja arjessa. Ohjeistuksen tavoitteena on varmistaa, että lapsia osallistava toiminta olisi korkealaatuista ja ottaisi huomioon osallisuuden osatekijät. (Kauppinen ym. 2013, 4.)

YK:n lapsen oikeuksien 12. artiklassa sanotaan: Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsen mielipide on otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaan. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989, 12.) Osallisuutta voi määritellä muun muassa siten, että se on mahdollisuutta ilmaista mielipiteitään ja näkemyksiään, vaikuttaa päätöksentekoon ja saada aikaan muutosta. Se on vapaaehtoista, omaan tahtoon perustuva osallistuminen kaikissa asioissa. (Pelastakaa Lapset ry 2012, 3.)

Lapset ja aikuiset voivat tasavertaisina ideoida, tehdä asioita yhdessä ja keskustella. Lapset voivat olla osallisia kykyjensä ja taitojensa mukaan, omassa rytmisessä ja tasoilla. Osallistavat menetelmät vahvistavat lapsen itseluottamusta.

Lapset osallistetaan alusta lähtien, jolloin heillä on mahdollisuus vaikuttaa toiminnan etenemiseen, sisältöön ja muotoon. Osallisuus on oppimisen ydintä, se tuo iloa oppimiseen. Oppiminen taasen tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön, yhteisön ja yksilön kokemusten kanssa. Yhteisön jäsenenä tulet osalliseksi jostain. (Kauppinen ym. 2013, 8, 10.)

Osallisuuden lähtökohdat:

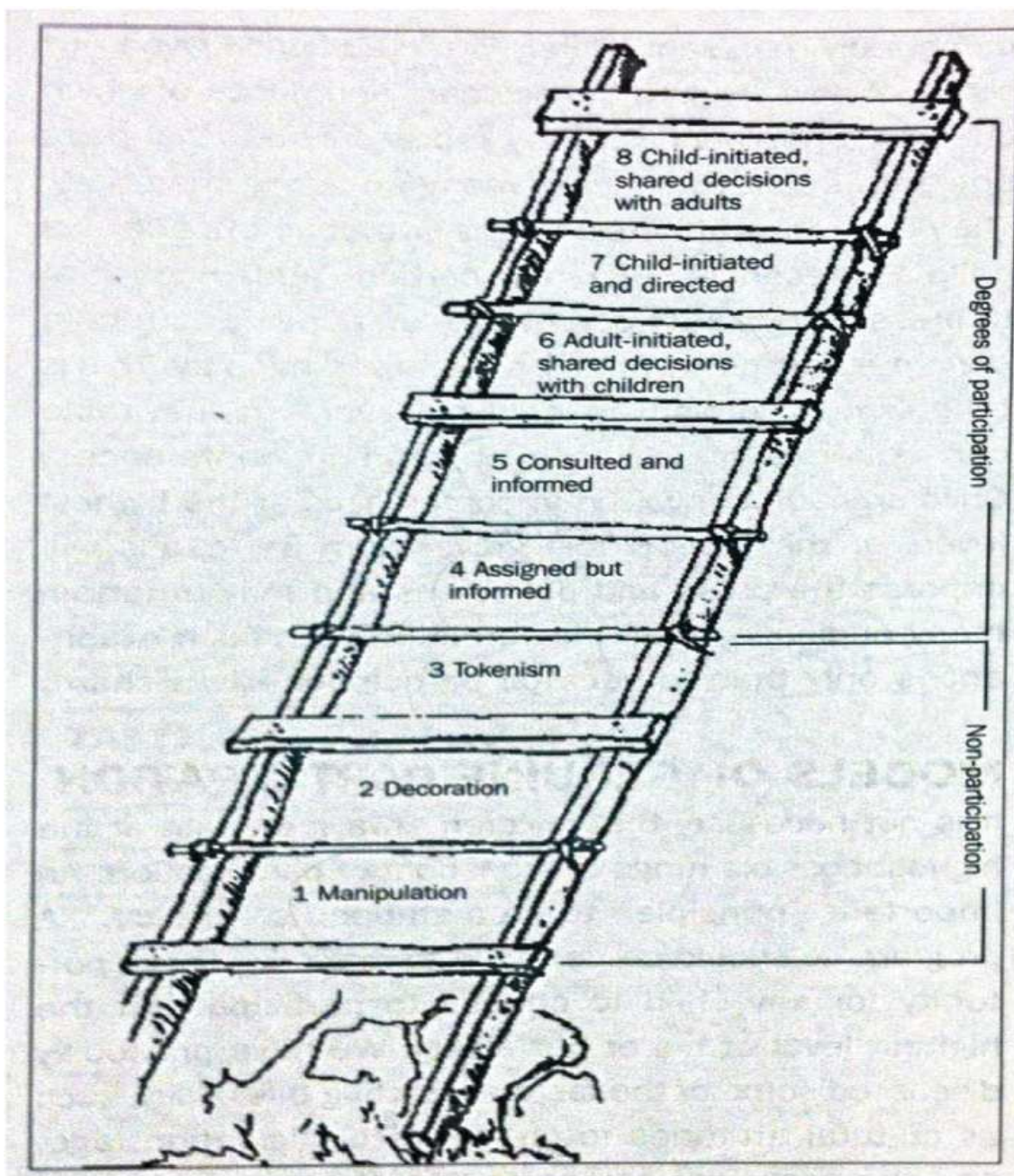
1. Toiminta perustuu eettisyyteen: avointa, rehellistä ja vastuullista.
 2. Lasten osallisuus on merkityksellistä ja vapaaehtoista.
 3. Toimintaympäristö on lapsiystävällinen ja mahdollisuuksia tarjoava.
 4. Kaikilla on tasa-arvoiset ja yhtäläiset mahdollisuudet.
 5. Aikuisten toiminta on osaavaa ja luotettavaa
 6. Osallisuus edistää lasten turvallisuutta ja suojelua.
 7. Lapsen kuulemiseen liittyy seuranta ja arviointi.
- (Pelastakaa Lapset ry 2014, 4.)

Osallisuus on enemmän, kuin lapsen mielipiteen kysymistä. Osallisuus on kokonaisvaltaista lapsen aseman ja oikeuksien huomioimista. Se on lasten tarpeisiin asettautumista ja aikuisen velvollisuutta vastata päätöksistään lapsille kaikkialla, missä toiminnalla on vaikutus tai yhteys lapseen (Pelastakaa Lapset ry 2012, 4.)

2.3 Osallisuuden portaat

Hartin (1997, 3) mukaan toiminnan ja osallistumisen kautta lapsi oppii arvostamaan demokratiaa ja tietämään omat vaikutusmahdollisuutensa. Hart on kehittänyt osallisuuden portaat, jotka kuvaavat lasten osallisuuden tasoa suhteessa aikuisten toimiin yhteisissä projekteissa. Hartin portaat on esitelty kuviossa 1 tarkemmin. Hart jakaa osallisuuden kahdeksaan tasoon. Portaiden kolme alinta tasoa eivät varsinaisesti edistä lapsen osallisuutta (manipulation, decoration ja tokenism). Viisi seuraavaa porrasta kuvastavat osallisuuden eri asteita. Osallisuutta kuvaavissa portaissa kolme ensimmäistä kuvastavat aikuislähtöisiä projekteja: lapsille kerrotaan, mitä tehdään (assigned but informed), lasten mielipiteet huomioidaan ja heille kerrotaan tekemisestä (consulted and informed), pää-

tökset tehdään lasten kanssa (adult-initiated, shared decisions with children). Kaksi ylintä porrasta taas ovat lapsista lähtöisiä: lapsilähtöinen ja lapsijohtoinen (child-initiated and directed) ja ylimpänä portaana lapsilähtöiset projektit, joissa päätökset tehdään aikuisten kanssa (child-initiated, shared decisions with adults). Hart (1997, 40–45) kuitenkin korostaa, ettei ole tarkoituksenmukaista pyrkiä kaikessa toiminnassa ylimmälle tasolle. (Hart 1997, 40–45.)

KUVIO 1. Hartin osallisuuden portaat (Hart 1997, 41).

Roger Hartin osallisuuden portaat -mallissa (Turja 2010, 34) lapsen osallisuuden taso määräytyy sen mukaan, paljonko lapsille annetaan toiminnasta tietoa, kenen aloitteesta, kenen suunnitelman mukaan toiminnassa edetään ja ketkä asioista ovat päättämässä. Osallisuuden taso saattaa vaihdella nopeastikin, riippuen tilanteista ja tehtävien luonteista. Mikään yhteisö tai organisaatio ei toimi vain yhdellä tasolla. (Turja 2010, 34.) Osallisuuden portaat -mallin alimmilla tasoilla yksilöllä on hyvin vähän tai ei ollenkaan mahdollisuutta vaikuttaa asioihin. Mitä korkeammalle portaissa noustaan, sitä enemmän vaikuttamismahdollisuuksia yksilöllä on. Tähän liittyy oletus, että yksilön osallisuus lisääntyy samassa suhteessa. Lasten osallisuutta tarkastellessa esiin nousee usein suhde aikuisiin ja aikuisten käyttämään valtaan. Tässä osallisuutta kuvaavassa mallissa kritiikin kohteeksi on noussut se, ettei malli huomioi lapsen omaa kokemusta osallisuudesta. Osallisuudesta puhuttaessa tärkeää on lapsen subjektiivinen kokemus siitä, että hän on osallistunut ja sitä kautta vaikuttanut omiin asioihin. Ennen kuin lapsella on vahva kokemus siitä että hän on tullut kuulluksi ja hänelle tärkeät asiat on huomioitu, ei voida puhua osallisuuden toteutumisesta. (Hotari, Oranen & Pösö 2009, 119.)

Sellainen toiminta, jota lapsi ei koe mielekkäänä tai tärkeänä, ei jätä jälkeä hänen kokemusvarastoonsa. Aikuisjohtoiset projektit eivät välttämättä anna lapselle kokemusta osallisuudesta. Lapsi voi ulkoisesti näyttää siltä, ettei häntä kiinnosta meneillään oleva toiminta, mutta samaan aikaan hänellä voi olla vahva sisäinen tunne yhteenkuuluvuudesta. Jotta osallisuus olisi mahdollista kaikille, tulee toimintatapojen mahdollistaa kaikkien mukana olo, sillä se pelkästään voi saada aikaan tunnetasolla koettua osallisuutta. (Turja 2010, 39–40.)

Myös Hartin (Turja 2010, 40) osallisuuden portaat -mallissa käy ilmi, etteivät lapset voi olla aidosti osallisia, jos heillä ei ole tietoa ympäröivästä maailmasta, oman yhteisönsä toiminnasta ja toiminnan ehdoista. Tieto auttaa lapsia ymmärtämään, mistä toiminnassa on kysymys, mihin toiminnalla pyritään ja minkälaisin keinoin. Lapsien tietotaso vaihtelee, eikä kaikilla lapsilla ole samoja tietoja ja taitoja. Tieto vaikuttaa lasten henkilökohtaisiin vaikutusmahdollisuuksiin toiveiden, ideoiden ja päätösten suhteen. Enemmän tietoa omaavalla lapsella on paremmat lähtökohdat saada omat ajatuksensa kuuluviin. Tieto-näkökulman kaut-

ta lapsi myös sisäistää sekä ryhmän lasten keskinäisiin suhteisiin että lasten ja aikuisten väliseen vuorovaikutukseen vaikuttavat säännöt ja odotukset. Tämä tieto vaikuttaa siihen, minkälainen lapsi on toimijana. Lasten tulee olla tietoisia, millä tavoin aikuiset heitä kuuntelevat. Yhteinen ideointi antaa lapsille tunteen siitä, että aikuiset todella arvostavat lasten ideoita. Toiminnallinen näkökulma osallisuuteen noudattaa normaalia toimintaprosessin kaavaa ideasta suunnitelmaan, päätöksen tekemiseen, toiminnan käytännön viemiseen ja toiminnan arviointiin. Kaikissa vaiheissa tulisi lasten saada olla vaikuttamassa. (Turja 2010, 40.)

2.4 Osallisuuden hyödyt

Lapsille osallisuuden kokemuksesta on monenlaista hyötyä. Osallisuuden myötä lapsi kokee aitoa dialogia aikuisen kanssa. Lapsi saa kokemuksen olemassaolostaan ja siitä, että häntä kuunnellaan ja arvostetaan. Tämä vaikuttaa positiivisesti lapsen identiteetin rakentumiseen. Osallisuuden myötä aikuisen käsitys lapsista voi muuttua, kun lapsista tulee passiivisten kohteiden sijaan aktiivisia toimijoita. Aikuiset joutuvat ottamaan vastuun omasta toiminnastaan, kun lapset ja heidän tilanteensa tulevat osallisuuden myötä näkyviksi. Osallisuus antaa aikuisille mahdollisuuden kunnioittaa lasten ajatuksia. (Oranen 2013.)

Lasten itseluottamus ja itsearvostus vahvistuvat osallisuuden myötä. Oppiessaan työskentelemään ryhmässä lapset omaksuvat ongelmanratkaisutaitoja, neuvottelu- ja vuorovaikutustaitoja, erilaisten näkökantojen ymmärtämistä, sovittelemista sekä vastuuntuntoa ryhmässä yhteisesti päätetystä toiminnasta ja päätöksistä. Kaikki nämä ovat tärkeitä taitoja, joita tarvitaan myöhemmässä elämässä ja yhteiskunnan jäsenenä toimimisessa. Osallisuuden kautta lapsi vahvistuu uskomaan, että myös hän osaa tehdä päätöksiä, joilla on positiivisia vaikutuksia omaan, toisten lasten, perheen ja koko yhteisön elämään. Lasten osallisuuden kautta lapset ja lasten asiat tulevat näkyville yhteiskunnassa. Tämä puolestaan varmistaa sen, että lapsinäkökulma tulee huomioituksi kaikessa taloudellisessa, sosiaalisessa ja poliittisessä päätöksenteossa, jotka tavalla tai toisella vaikuttavat lapseen. (Pelastakaa Lapset ry 2012, 4.)

2.5 Osallistava ohjaaminen

Osallistavassa lasten ryhmänohjaustoiminnassa kuunnellaan aidosti lasta. Suunnittelun lähtökohdiksi nousevat lasten esiintuomat näkökulmat ja heille luontaiset tavat toimia. Lapset saavat aktiivisesti osallistua toiminnan toteutukseen, tutkia, leikkiä, luoda, pohtia ja kysyä. Lapsi on aktiivinen toimija. Lapsen omaehtoinen leikki, yhteinen tekeminen ja vaikuttaminen syntyvät aikuisen ja lapsen tasavertaisessa vuorovaikutuksessa. (Karlsson ja Stenius 2005, 7, 11.)

Ohjaustoiminnassa keskeistä on tavoitteellisuus, suunnitelmallisuus ja turvallisuus. Kaikella toiminnalla tulee olla tavoite, joka ohjauksen avulla halutaan saavuttaa. (Kalliola, Kurki, Salmi & Tamminen-Vesterbacka 2010, 79.) Ryhmänohjaajan tehtävä on auttaa ohjattavaa ryhmää saavuttamaan asetettu tavoite. Hyvän ryhmänohjaajan ominaisuuksiksi voidaan katsoa hyvä tilannetaju, pitkäjänteisyys ja epävarmuudensietokyky. Ohjaajan tehtävä on havainnoida sekä yksilön että koko ryhmän toimintaa. Ohjaajan tulee myös ymmärtää ja havainnoida yksilön ja ryhmän välistä vuorovaikutusta. (Laine, Ruishalme, Salervo, Siven & Välimäki 2009, 227.) Ohjaajan rooli ammatillisena toimijana kehittyy ammattitaidon ja ammatillisen kasvun myötä. (Kataja, Jaakkonen & Liukkonen 2011, 27.) Lapsiryhmän ohjaajan rooli voidaan nähdä myös kasvattajana. Tällöin ohjaajalta vaaditaan herkkyyttä ja sitoutuneisuutta reagoida lasten tarpeisiin ja tunteisiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 16).

Aikuisen ja lapsen osuus toiminnan suunnittelussa on avainkysymys. Seuraavassa kuvataan aikuisten toimintatyylejä, joiden näkökulmana on, paljonko ne edistävät lapsen omaehtoista ja tutkivaa toimintaa. Mallin antaja opettaa oikeita toimintatapoja sekä ohjaa ja korjaa virheitä jatkuvasti. Opettavainen kysyjä esittää lapselle opettavaisia kysymyksiä, jolloin lapsen tehtävänä on löytää oikea vastaus. Materiaaliin keskittyjä lähtee ajatuksesta, että materiaalin rikkaus ovat oppimisen ja oivaltamisen perusta. Lapset voivat vapaasti toimia ja aikuinen saa tilaisuuden kuunnella lapsia. Tarkkaileva kuuntelija käyttää toimintaa suunnitelllessaan lasten ajatuksia ja ideoita pohjana toiminnalle. Yhteisöllisyyden rakentaja lähtee mukaan lasten toimintaan ja toiminnan tulos ei ole kenellekään selvillä. Aikuinen ja lapsi kokevat olevansa osa yhteistä tekemistä. Toimintatavat

eivät sulje toisiaan pois ja vaihtelevat toiminnan edetessä. (Riihelä 2000, 32–41.)

Lapsiryhmän ohjaajan on luotava ohjaustilanteisiin turvallinen ja positiivinen ilmapiiri. Positiivisessa ja turvallisessa ympäristössä lasten osallisuus voi toteutua, ja lapset voivat kokea yhteenkuuluvuutta. Positiivinen ja turvallinen ilmapiiri rakentuu muun muassa tasa-arvoisuudesta, kannustuksesta, välittämisestä, innostamisesta ja rohkaisemisesta. Lapsiryhmän ohjaajan tulee huomioida jokainen lapsi yksilönä ja olla tasapuolinen kaikkia osallistuvia lapsia kohtaan. (Kalliola ym. 2010, 59.) Lapsiryhmää ohjattaessa yksi ohjaajan rooleista on kasvattaja. Kasvattajan roolissa ohjaustoimintaan liittyy läheisesti myös hoiva ja huolenpito. Ohjaajan tulee myös antaa selkeitä, helposti ymmärrettävissä olevia ohjeita lapsille. (Kalliola ym. 2010, 9.)

Ryhmänohjaajan tehtävä on myös tukea ryhmässä olevien lasten keskinäisiä vuorovaikutussuhteita. Ohjaajan tulee tukea lapsia sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja mahdollistaa vuorovaikutustilanteiden synty. Hyvä ryhmänohjaaja huomaa lasten temperamenttieroit ja ottaa ne huomioon ohjaustilanteissa. Ohjaustilanteissa vetäytyviä lapsia tulee kannustaa ja antaa mahdollisuus osallistua lapselle itselle sopivalla tavalla. Lapsen yksilöllinen huomioiminen tukee lapsen itsetuntoa ja minäkuvan kehitystä. (Kalliola ym. 2010, 60.) Ohjaajan täytyy kyetä myös nostamaan ongelmatilanteet rohkeasti esiin, ja tukea lapsia ristiriitatilanteiden selvittämisessä. Jotta osallisuus voi ohjaustilanteissa toteutua, tulee ohjaajan huolehtia siitä, että kaikilla ryhmäläisillä on tasavertaiset mahdollisuudet vaikuttaa toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Toimintaa ohjaava aikuinen on lasten aloitteiden mahdollistaja ja aktiivinen aloitteiden tekijä. Ryhmänohjaaja toimii myös roolimallina lapsille. (Aalto 2000, 39).

Ryhmänohjauksen toteutusvaiheen jälkeen on vuorossa palautteen keruu ja arviointi. Lapsilta voi kerätä palautetta useilla eri tavoilla. Ryhmänohjaajan tulee myös arvioida itse omaa toimintaansa, kyetäkseen tarvittaessa muuttamaan toimintatapoja tai saadun palautteen avulla jatkamaan hyväksi todettua ohjausta. Ryhmänohjauksen onnistumiseen ja haasteisiin liittyvä pohdinta, sekä am-

matillinen reflektointi ovat tärkeä osa ryhmänohjausprosessia ja oman työn kehittämistä. (Kalliola ym. 2010, 78).

3 TANSSI-ILMAISU

3.1 Tanssi liikunnan muotona

Tanssia voi tarkastella liikunnan näkökulmasta. Tanssi kehittää lapsen motorisia taitoja sekä auttaa kehonkuvan hahmottamisessa. Liikkuminen on edellytys lapsen normaaliille fyysiselle kasvulle ja kehitykselle. Ryömiminen, telmiminen ja riehuminen ovat lapselle tärkeää niin fyysisesti kuin psyykkisestikin. Lapsi tarvitsee kehittyäkseen säännöllistä liikuntaa. Päivittäin lapsella tulisi olla mahdollisuus käyttää voimansa loppuun ja synnyttää leikin avulla toimintaa. (Zimmer 2002, 43–45.) Liikunnan avulla lapsi oppii hahmottamaan omaa kehonkuvaansa. Oman kehon hahmottaminen luo perustaa kehonkuvan syntymiselle sekä minäkuvan kehittymiselle. Lapsi voi luontevasti harjoitella oman kehonsa hahmottamista ja sosiaalisia taitojaan kaikissa liikunta- ja leikki-tilanteissa. Motoriset taidot kehittyvät, kun lapsi saa riittävästi kokeilla ja opetella uusia taitoja sekä toistaa aikaisemmin oppimiaan taitoja useissa erilaisissa ympäristöissä erilisten välineiden kanssa (Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005, 10, 14.). Kehollaan ja kehostaan saamien kokemusten avulla lapsi kehittää itselleen kuvan omista taidoistaan ja hankkii käsityksen itsestään. Minäkuvan rakentumiseen vaikuttavat merkittävästi lapsen ensimmäisten elinvuosien fyysiset kokemukset. Näitä kokemuksia voidaan pitää lapsen identiteetin kehityksen perustana. Lapsen omanarvontunto on hyvin paljon sidoksissa sen hetken fyysimotorisiin kykyihin. (Zimmer 2002, 22–23.) Perusliikuntataitojen, motoristen perustaitojen, koordinaatiokyvyn ja tasapainon myötä lapsi muuttuu ketterämmäksi. Lapsi oppii hallitsemaan kehoaan, oppii yhdistämään liikkeitä ja mukauttamaan liikkumisensa vaihteleviin ympäristöolosuhteisiin. (Karvonen; Sirenius & Vuorinen 2003, 48–52.)

3.2 Tanssi taiteen muotona

Tanssi on vanha taidemuoto, jota voi tarkastella eri näkökulmista. Se on inhimillisen käyttäytymisen muoto, ajattelua keholla. Tanssi on fyysistä toimintaa, jos-

sa liike on tärkein piirre ja syvin olemus. Tanssi on yhteydessä kulttuuriin. Ihmisten asenteet, arvot ja uskomukset vaikuttavat tanssin esittämiseen, tyyliin ja sisältöön. Tanssi on sosiaalista. Tanssi on yksi vanhimmista ihmisten välisistä kommunikaatiomuodoista ja vuorovaikutusta tapahtuu paitsi tanssijoiden välillä, myös tanssijan ja yleisön välillä. Tanssi on psykologista, sen avulla voidaan ilmentää elämää ja tunteita. Tanssi on ilmaisullista, liikkeiden avulla voidaan viestiä tunteita ja ajatuksia ilman sanoja. Tanssi on kinesteettistä, keho on mukana kokonaisvaltaisesti. Tanssi on esteettinen taidemuoto. Tanssissa on lisäksi aina mukana jokin rytmi tai ajoitus. (Hanna 1979, 3–4; Minton 2003, 100–105; Sarje 1995, 33–35.)

Taide toimii lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen edistäjänä ja persoonallisuuden osa-alueiden rikastuttajana (Ruokonen 2006, 11). Lapsi tarvitsee tasapainoisen kasvun tueksi taidetta, joka tarjoaa yhdessä kokemisen ja tekemisen riemua. Taidekasvatus antaa lapselle hyviä mahdollisuuksia kasvaa sosiaalisilta taidoiltaan ja itsetunnoltaan vahvaksi. (Haatainen 2010, 3.) Taiteessa voi yhdistää mielen, kehon ja hengen. Taide voi avata aivan uusia mahdollisuuksia jokaisen lapsen oppimiseen (Karppinen, Ruokonen & Uusikylä 2005, 7).

Taidekasvatus vahvistaa lapsen omaa ajattelua ja mielikuvitusta sekä rohkaisee häntä toimimaan luovasti (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009, 3–6). Taide mahdollistaa lapsen non-verbaalin tavan ilmaista asioita, työstää omia tunteita, kokemuksia, unelmia ja kuvitelmiä. Omia tunteita voi taiteen avulla käsitellä turvallisesti. Taiteen tekeminen vahvistaa lapsen kognitiivisia taitoja, sillä tunteiden, kokemusten ja ideoiden muuntaminen taiteen kielelle vaatii ajattelun kykyä. (Pentikäinen 2006, 32–33.) Kaikessa taidekasvatuksessa lapsella kehittyvät ongelmanratkaisutaidot, kriittisen analyysin taidot sekä organisointi-, suunnittelu- ja päätöksentekotaidot. Lisäksi monipuolinen taidekasvatus saattaa parantaa muistia, arviointitaitoja ja keskittymistä. Taidekasvatuksen tulisi antaa tilaa huumorintajun, mielikuvituksen ja luovan kekseliäisyyden kehitykselle. (Ruokonen 2006, 16–17.)

3.3 Tanssikasvatus

Tanssikasvatus on laaja-alaista ja kokonaisvaltaista toimintaa, joka yhdistää liikunnan ja taiteen. Tanssikasvatuksen erityisominaisuus on yksilöllisen liikekapasiteetin ja erilaisten liikelaatujen käyttö monin tavoin. Kehon liikkeeseen paneudutaan syvästi, jolloin fyysinen suoritus on osa liikekokemusta. Tanssi voi olla vain erilainen loikka, sarja askeleita yhdistellen musiikkiin tai kokonainen taideteos. (Joyce 1994, 1.) Fyysiseen toimintaan pyritään yhdistämään henkiset toiminnot, tunteminen, havaitseminen, kuvittelemine, tiedostaminen ja ajattelu. Tällainen liikemahdollisuuksien kokeilu kehittää liikkuvuutta, koordinaatiokykyä ja motorisia taitoja. Se auttaa lasta hahmottamaan liikettä, keskittymään sen tuottamiin aistimuksiin, tuottamaan liikettä itsenäisesti ja luovasti sekä lisäämään tietoisuutta kehonosien toimintamahdollisuuksista. (Anttila 1994, 4–20.)

Tanssikasvatus kehittää lapsen yksilöllisiä taipumuksia sekä ilmentää luovia kykyjä ja itsensä toteuttamista. Se auttaa lapsen luovan potentiaalin löytämisessä. Tanssikasvatus huomioi persoonallisuksia kokonaisvaltaisesti, mahdollistaa omaehtoisen toiminnan ja kokemusperäisen oppimisen. Aktiivinen toiminta ryhmässä auttaa yksilöä luomaan käsityksen itsestään osana yhteisöä sekä edistää aikaa, tilaa ja etäisyyteen liittyvien käsitteiden oppimista. Avaruudellinen ja ajallinen suuntautumiskyky auttaa lasta sopeutumaan ympäröivään maailmaan, se luo turvallisuutta ja tasapainoa. Tanssin harrastamisella voidaan tukea mielenterveyttä ja uteliaisuutta, oppia sosiaalista kanssakäymistä sekä kehittää esteettistä tajua. (Anttila 1994, 5–12.)

Eriyisen olennaista tanssikasvatuksessa on se, että se auttaa lapsen kehonkuvan jäsentymisessä ja kehontuntemuksessa. Omaan kehoon tutustuminen ja kehon lisääntynyt hallinta tukee positiivisen minäkäsityksen muodostumista. Tanssi kehittää luovuutta, intuitiivisuutta ja spontaaniutta. Tanssi auttaa käsitteellisen ja luovan ajattelun sekä oppimisvalmiuksien kehittymisessä. (Anttila 1994, 4–15.) Tanssin kautta lapset voivat myös luoda omaa kulttuuriaan. Lapsen kokemusmaailma on luovan prosessin lähtökohta, ja luomalla omaa kulttuuriaan lapset tekevät oman kokemusmaailmansa näkyväksi toisilleen ja aikuisille. Kun toimitaan yhdessä lapsen kanssa, on mahdollista asettaa lapsi toiminnan

alkuunpanijaksi ja kehittäjäksi. Lapsen kuunteleminen ja arvostaminen oman kulttuurinsa luojana ja laajemminkin kulttuurin uudistajina antaa lapselle mahdollisuuden kasvaa osallisuuteen ja aktiivisuuteen myös muilla elämän aloilla. Kehon kieli on lapselle välitön tapa ilmaista tunnetiloja ja kokemuksia. Se on myös tärkeä kanava lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa. (Anttila 2009, 18.)

3.4 Tanssi ja leikki

Leikki on yksi lapsen perustarpeista ja -oikeuksista. Leikin tarkoituksena on tuottaa lapselle iloa ja tyytyväisyyttä. Leikin maailmasta kumpuaa lapsen kyky luovuuteen, ymmärrykseen, uuden näkemiseen ja oppimiseen. Leikki auttaa lasta oppimaan sosiaalisia taitoja ja oman kasvun myötä muuttuvan kehonsa hallintaa. (Tamminen 2004, 92–93.) Leikki ja jaettu ilo ovat keskeisiä koko mielen rakentumisessa. Tämän vuoksi ne säilyvät mielen voimavarana läpi elämän. (Kokkonen 2014.) Myös YK:n yleissopimuksessa lasten oikeuksista kirjoitetaan lapsen oikeudesta leikkiin ja taiteeseen. YK:n lasten oikeuksien sopimuksen 31 artiklan mukaan lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuurielämään. (Unicef 2009.)

Tanssi on osa lapsen leikkiä ja tanssi-ilmaisussa kommunikoidaan liikkeen kautta. Tanssi-ilmaisussa ei ole oikeaa tai väärää eikä tanssitekniikka ole kovin oleellista. (Joyce 1994, 1–6.) Tanssi-ilmaisu lähtee lapsen omasta liikkeestä, leikistä ja yhteisestä toiminnasta. Aikuisen ei ole tarkoitus näyttää lapselle liikaa mallia, vaan tanssia ja liikettä toteutetaan sekä luodaan yhdessä. Omaaloitteinen, aktiivinen toiminta sekä leikinomainen harjoittelu, liikekokeilu ja havainnointi avaavat mahdollisuuksia luovuuden herättämiseen. Ongelmanratkaisuharjoitukset innostavat lapsia keksimään uudenlaisia ratkaisuja. Lapsen yksilöllinen tukeminen ja kannustaminen sekä lapsen omien ideoiden huomioiminen edistää luovuutta. (Anttila 1994, 17–23.) Tanssi-ilmaisu perustuu siihen, että lapsen liikkuminen on luovaa ja tutkivaa. Liikkeen peruselementtejä ovat keho, tila, voima ja aika. Nämä neljä elementtiä ja niiden erilaiset ulottuvuudet toimivat lähtökohtana kaikelle liikkeelliselle ilmaisulle. Tanssi-ilmaisussa kehontuntemus

ja -hallinta sekä luovuuden ja mielikuvituksen käyttäminen ja kehittäminen ovat tärkeää. (Anttila 1994, 17–23.)

Tanssi voi antaa lisän osallistujien henkilökohtaiseen, luovaan, fyysiseen ja sosiaaliseen kasvatukseen. Tanssi ja leikki liittyvät käytännössä yhteen melko läheisesti, erityisesti, kun on kyse lapsista. (Rooyackers 1997, 6.) Lasta tulisi lähestyä kaikkien aistien, näön, kuulon, tuntemisen ja hajuaistin kautta. Lapsen tulee antaa oppia leikkimällä, sillä leikki on lapsen sisäistä aktiivisuutta. (Tervala 1997, 3.) Ruumillaan voi puhua, liikkeen kautta. Elämä on liikettä. Tanssi on toimintaa, joka saattaa ihmisiä yhteyteen toistensa ja ympäristön kanssa. Tanssin avulla voi kuvata tunteitaan ja ajatuksiaan liikkeen muodossa. Liike antaa vaihtoehtoisen keinon tunteiden ilmaisemiseen. On mahdollista ymmärtää toista, ilman sanoja, liikkeen kautta. (Rooyackers 1997, 8–9.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA YHTEISTYÖKUMPPANIT

4.1 Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on vuonna 1920 perustettu kansalaisjärjestö, jonka päätavoitteena on edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia. Mannerheimin Lastensuojeluliitto, lyhennettynä MLL, on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton. MLL:llä on yli 93000 jäsentä ympäri Suomea, 565 paikallisyhdistyksessä. Paikallisyhdistykset tarjoavat kaikille mahdollisuuden osallistua toimintaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden kanssa, esimerkiksi perhekahviloiden, harrastekerhojen, vertaistuen ja erilaisten hankkeiden kautta. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2012.)

4.2 Myllypuron paikallisyhdistys

Toteutimme opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden, tanssituokiot, yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Myllypuron paikallisyhdistyksen kanssa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Myllypuron paikallisyhdistys on perustettu vuonna 1965. Paikallisyhdistyksen toiminta tapahtuu Perhekeskus Rinkelissä, joka sijaitsee keskellä Myllypuroa. Vuonna 2013 paikallisyhdistyksessä oli 560 jäsentä. Paikallisyhdistyksen tavoitteena on järjestää matalakynnyksistä ja perheen hyvinvointia tukevaa toimintaa kaikille Myllypuron ja lähialueiden lapsille ja lapsiperheille. Toiminta on kaikille avointa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2013.)

Myllypuron paikallisyhdistyksen toiminnan päämääränä on osallisuuden avulla saada jokaisesta lapsesta näkyvä yhteiskunnan jäsen. Tavoitteena on turvata jokaiselle lapselle onnellinen ja turvallinen kasvuympäristö. Tämä näkyy konkreettisesti paikallisyhdistyksen toimintaperiaatteissa. Lapsen näkökulman huomioonottaminen on tärkeää toimintaa suunnitellessa ja järjestäessä. Myllypuron paikallisyhdistyksen arvot ovat samat kuin koko Mannerheimin Lastensuojeluliiton.

tolla: lapsen ja lapsuuden arvostus, yhteisvastuu, inhimillisyys, suvaitsevaisuus, yhdenvertaisuus ja ilo. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2013.)

Myllypuron paikallisyhdistyksen tiloissa, perhekeskus Rinkelissä, toimii iltapäiväkerho 1.–2.-luokkalaisille lapsille alueen kahdesta koulusta. Iltapäiväkerhon tavoitteena on mahdollistaa lapsille osallistuminen turvalliseen ja valvottuun toimintaan koulupäivän jälkeen. Iltapäiväkerhon toiminta on lapsia osallistavaa, ja päämääränä on tarjota lapsille monipuolista ja mielekästä toimintaa. Myllypuron paikallisyhdistyksessä lapsilla on mahdollisuus tehdä läksyt, leikkiä, ulkoilla ja osallistua ohjattuihin liikuntatuokioihin. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2013.)

4.3 Koko Suomi leikkii -hanke

Koko Suomi leikkii -hanke, on Suomen Kulttuurirahaston (SKR) rahoittama hanke, joka toteutetaan vuosina 2014–2016. Hankkeessa toimivat yhteistyökumppaneina kaksi isoa kansalaisjärjestöä: Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) ja Suomen Punainen Risti (SPR). Järjestöt vastaavat hankkeen käytännön toteutuksesta. Hankkeen suojelijana toimii presidentin puoliso Jenni Haukio. Mannerheimin Lastensuojeluliitolla on hankkeen koordinoivastuu. Keskeisenä teemana hankkeessa on rakentaa siltaa sukupolvien välille leikin ja kulttuurin avulla. Toisena teemana on mahdollistaa lapsille matalankynnyksen toimintaa sukupolvien kohtaamispaikoissa eli Terhokerhoissa. Tavoitteena on edistää lasten leikkiä ja kulttuuria sekä lasten osallisuutta ja aktiivista toimijuutta. Hankkeen tavoitteena on luoda maankattava verkosto, jossa molempien järjestöjen paikallisyhdistyksissä toimivat vapaaehtoiset luovat ja kehittävät hankkeen työntekijöiden tuella erilaisia toimintamalleja lapsen aktiivisen toimijuuden, osallisuuden, leikin ja sukupolvien kohtaamisen edistämiseksi. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2014a.)

Koko Suomi leikkii -hankkeen toiminta tulee olemaan osallistujille maksutonta ja tavoitteena on, että mukaan tulee laajasti eri elämäntilanteissa olevia lapsia. Toiminnassa korostuu kiireetön yhdessäolo. Kaikille osallistujalle tulee tarjota

mahdollisuus itse vaikuttaa toiminnan sisältöön. Toiminnan ohjaajina toimii sekä MLL:n että SPR:n vapaaehtoiset. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2014a.)

Sukupolvien kohtaamispaikkojen eli Terhokerhojen tarkoituksena on rakentaa siltaa sukupolvien välille ja saattaa lapsia, heidän vanhempiaan sekä eri-ikäisiä vapaaehtoisia ja toimintaan osallistuvia yhteen. Päämääränä on luoda pysyviä käytäntöjä hyvää lapsuutta tukevaan vapaaehtoistoimintaan ja eri sukupolvien kohtaamiseen. Hankkeen tavoitteena on nostaa hankkeen keskeiset teemat, sukupolvien sillan rakentaminen sekä lapsuuden, leikin ja mielikuvituksen puolesta puhuminen yhteiskunnassa näkyvästi ja myönteisesti esiin. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2014a.)

Varsinaista hanketta edelsi pilottihanke, joka toteutettiin lokakuun 2013 ja helmikuun 2014 välisenä aikana. Pilotointi toteutettiin neljällä eri paikkakunnalla perustamalla niihin jokaiseen oma kohtaamispaikka, terhokerho. Kohtaamispaikoissa järjestettiin toimintaa, joka osallisti lapsia ja rakensi siltaa sukupolvien välille. Pilottikohteiden toiminnan sisältöjä ja toimivuutta dokumentoitiin ja arvioitiin esimerkiksi valokuvaamalla, videokuvaamalla ja haastattelemalla. Pilottihankkeen tavoitteena oli luoda toimintatarjotin, josta jokainen paikallinen toimija voi resurssien ja alueen ominaispiirteiden mukaan valita hankkeen tavoitteita edistävän toiminnan ja sen toteuttamistavan. Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa lähdetään liikkeelle lasten tarpeista ja toiveista. Pilotin aikana syntyneet, hyväksi todetut toimintasisällöt mallinnettiin hankkeen toimintatarjottimeksi. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2013.)

Opinnäytetyömme toimi pilottihankkeen viidentenä, epävirallisena pilottikohteenä. Tarkoituksena oli pitää kahdeksan lasten osallisuutta tukevaa tanssituokiota MLL:n Myllypuron yhdistyksen tiloissa, perhekeskus Rinkelissä. Kohderyhmänä opinnäytetyössämme olivat 1.–2.-luokkalaisille lapset, joiden iltapäiväkerho järjestetään perhekeskuksessa. Tavoitteena oli löytää tanssituokioista elementtejä ja käytänteitä, joita voidaan hyödyntää hankkeeseen luotavassa toimintatarjottimessa.

4.4 Aamu- ja iltapäivätoiminta

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnasta säädetään 1.8.2004 voimaan tullessa perusopetuslaissa. Perusopetuslain (1998/628) mukainen koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta on tarkoitettu 1. ja 2. vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien oppilaille, jotka ovat erityisopetuksessa. Aamu- ja iltapäivätoiminta on ohjattua ja valvottua lasten vapaa-ajan toimintaa. (Opetushallitus, 2014.) Aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämiselle on olemassa kehityspsykologiset perusteet. Toiminta tukee lapsen tunne-elämän kehitystä, kodin ja koulun välistä yhteistyötä ja lapsen eettistä kasvua. (Iivonen 2009, 9.)

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta sisältää monia yhteiskunnallisia tehtäviä. Perusopetuslain pykälässä 48 a on kirjattu toiminnalle kahdeksan tavoitetta:

1. kodin kasvatustyön tukeminen
2. koulun kasvatustyön tukeminen
3. lapsen tunne-elämän kehityksen tukeminen
4. tukea lapsen eettistä kasvua
5. edistää tasa-arvoa yhteiskunnassa
6. ehkäistä syrjäytymistä
7. lisätä osallisuutta
8. edistää lasten hyvinvointia

Aamu- ja iltapäivätoiminta tukee lapsen oppimisen edellytyksiä. Toiminta täyttää lapsen oikeudet vapaa-aikaan, leikkiin ja kulttuuriin. Aikuisten ohjauksessa lapsi oppii uusia asioita. Lapsi saa positiivisia onnistumisen kokemuksia, mikä tukee lapsen itsetunnon kehitystä. Toiminnalla voidaan lisätä lasten liikkumista ja täten tukea terveellisiä elämäntapoja. Aamu- ja iltapäivätoiminnalla on myös merkittävä rooli varhaisen tuen toimintamuotona. Toiminnalla edistetään perusopetuksen tavoitteita ja toiminta on osa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Aamu- ja iltapäivätoiminnalla on myös tärkeä rooli lapsen sosialisatioprosessissa. Toiminnassa toteutetaan lapsen oikeutta vapaa-aikaan, leikkiin, kulttuuriin ja muihin vapaa-ajan toimintoihin. Aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteisiin on kirjattu tavoite liittyen osallisuuteen. Perusteen mukaan lapselle tulee antaa mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen, sekä tulla kuulluksi.

Aamu- ja iltapäivätoiminnassa aikuisten tulee luoda tilanteita, jotka lisäävät lapsen osallisuuden kokemuksia. (Iivonen 2009, 22–24, 52.)

Ryhmämuotoisen iltapäivätoiminnan suosio on lisääntynyt Helsingissä viime vuosina. Iltapäivätoiminnan tavoitteena on luoda lapsille mahdollisuus osallistua turvalliseen ja valvottuun toimintaan koulupäivän jälkeen, mistä vastaavat koulutetut, aikuiset ohjaajat. Kaupunki saa toiminnan järjestämiseksi valtionapua ja kaupungin järjestämää toimintaa täydentää järjestöjen ja seurakuntien järjestämä ohjattu toiminta. (Helsingin kaupungin opetusvirasto 2014.)

5 PRODUKTIN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

Opinnäytetyömme on toiminnallinen produkti, jossa suunnittelemme, toteutamme ja arvioimme kahdeksan tanssituokiota Mannerheimin Lastensuojeluliiton Myllypuron yhdistyksen iltapäiväkerholaisille. Iltapäiväkerholaiset ovat iältään 6–9-vuotiaita.

Tanssituokioiden, koko produktin ja opinnäytetyön päätavoitteet ovat:

- Tanssituokioiden tavoitteena on luoda lapsia osallistavia tanssituokioita ja tarjota lapsille mahdollisuus itseilmaisuun ja tanssiin tutustumiseen.
- Produktin tavoite on koostaa kahdeksasta tanssituokiosta malli, jota Koko Suomi leikkii -hankkeen työntekijät ja vapaaehtoiset voivat hyödyntää toimintaa järjestäessä.
- Opinnäytetyön tavoite on kehittää ammatillista osaamistamme, ja yhdistää sosiaali- ja kasvatustieteen osaamisemme aikaisempaan osaamiseemme, tanssiin.

5.1 Produktin tavoitteet ja suunnittelu

Aloitimme opinnäytetyön suunnittelun keväällä 2013. Halusimme molemmat yhdistää opinnäytetyössämme sosiaalialan osaamisen vahvaan tanssitaustamme. Opinnäytetyön tekeminen parityönä oli mielestämme luontevaa, koska molemmilla oli mielessä samankaltainen aihe: tanssituokioiden järjestäminen lapsiryhmälle. Opinnäytetyön suunnittelu oli tauolla kesän ajan, ja syksyllä 2013 lähdimme etsimään yhteistyökumppania, jonka toimintaan lapsilähtöinen ja osallistava tanssi-ilmaisu soveltuisi.

Alkusyöksystä 2013 otimme yhteyttä Mannerheimin Lastensuojeluliiton, lasten ja lapsiperheiden avoimen toiminnan päällikköön. Onneksemme MLL:ssä oli juuri alkamassa hanke, jonka osana voisimme opinnäytetyömme toteuttaa. Suoritimme molemmat seitsemän viikon työyhteisöt- ja kehittäminen opintokokonai-

suuden harjoittelun Mannerheimin Lastensuojeluliiton keskustoimistossa, joten koko syksyn 2013 meillä säilyi kiinteä yhteistyö MLL:n kanssa.

Ennen varsinaisten tanssituokioiden suunnittelua, meidän tuli vielä löytää paikallisyhdistys, jossa voisimme produktimme toteuttaa. Lasten ja lapsiperheiden avoimen toiminnan päällikön ehdotuksesta otimme yhteyttä MLL:n Myllypuron paikallisyhdistyksen puheenjohtajaan. Sovimme tapaamisen, jossa esittelimme suunnitelmamme ja keskustelimme koska voisimme aloittaa tuokiot ja millaisen lapsiryhmän kanssa. Tässä kohtaa haimme myös tutkimusluvan Mannerheimin Lastensuojeluliitolta. Tutkimusluvan saatuamme päädyimme toteuttamaan tanssituokiomme Myllypuron paikallisyhdistyksen, Perhekeskus Rinkelin tiloissa. Rinkelissä toimii iltapäiväkerho, johon osallistuu 21 lasta. Ajankohdaksi sovimme maanantai-iltapäivät, jolloin kerhossa olisi ollut muutenkin liikuntahetki.

Varsinaisia tanssituokioita aloimme suunnitella yhteistyötahon selvittyä. Sovimme, että pidämme kahdeksan tanssituokiota ja muodostaisimme niiden pohjalta esityksen, jos tämä olisi lasten toiveiden mukaista. Perehdyimme osallisuuteen ja tanssi-ilmaisun teoriaan tutustumalla laajasti aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen. Tuokioiden suunnittelussa otimme huomioon myös lasten kehitystason. Suunnittelimme tuokioille erilaisia tanssiin liittyviä harjoituksia ja leikkejä. Tarkoituksena ei ollut opettaa tanssitekniikkaa, vaan mahdollistaa lapsille oivallukset liittyen liikkeeseen ja itseilmaisuuksiin. Tanssi-ilmaisu lähtee lapsen omasta liikkeestä, leikeistä ja yhteisestä toiminnasta, jolloin aikuisen ei ole tarkoitus näyttää lapselle liikaa mallia, vaan tanssia ja liikettä toteutetaan sekä luodaan yhdessä (Anttila 1994, 17–23). Halusimme pitää suunnitelmat mahdollisimman suuntaantavina, jotta voisimme osallistaa lapsia myös tuokioiden suunnitteluun. Tämän takia suunnittelimme aina tuokion kerrallaan. Halusimme hyödyntää lapsilta saamiamme ehdotuksia ja toiveita seuraavilla tanssituokioilla. Osallistavat menetelmät vahvistavat lapsen itseluottamusta ja lapset on hyvä osallistaa alusta lähtien, jolloin heillä on mahdollisuus vaikuttaa toiminnan etenemiseen, sisältöön ja muotoon. (Kauppinen ym. 2013, 10). Pyrimme tuokioita suunnitellessamme tuoda joka kerralle jotain uutta, jotta lasten mielenkiinto ja into tuokioita kohtaan säilyisi. Joka tuokiolla oli kuitenkin mukana myös tanssiin liittyviä pe-

rusharjoituksia, jotta kertauksen ja toiston avulla lapset oppisivat, ja saisivat sitä kautta onnistumisen kokemuksia.

Päätimme jo suunnitteluvaiheessa, että ennen joulua, neljällä ensimmäisellä tanssikerralla, emme aloita esityksen suunnittelua. Joulunaikaan tanssituokioista oli yli kolmen viikon tauko, jonka aikana moni asia olisi voinut unohtua.

Tanssituokiot toteutettiin syksyn 2013 ja talven 2014 aikana MLL:n Myllypuron yhdistyksen perhekeskus Rinkelissä toimivassa iltapäiväkerhossa. Tanssituokiot järjestettiin kerran viikossa, maanantai iltapäivisin. Yhteensä tanssituokioita oli kahdeksan. Yksi tanssituokio oli kestoaltaan noin 60 minuuttia. Ensimmäinen tanssituokio järjestettiin 2.12.13 ja viimeinen 10.2.14 Tanssituokioille osallistui kaikki iltapäiväkerholaiset, lukuun ottamatta kahta lasta, joiden huoltajat eivät allekirjoittaneet lupalappua. Lapsille, jotka eivät osallistuneet tanssituokioille, järjestettiin ohjattua toimintaa iltapäiväkerhon työntekijöiden toimesta. Lähes aina tunnilta oli pois 1-2 lasta sairauden tai lomamatkan vuoksi. Alusta asti tavoitteena oli järjestää esitys, mikäli lasten innostus esitystä kohtaan ja tanssituokioiden aikataulutus mahdollistaisivat sen.

5.2 Tanssituokioiden suunnittelu ja toteutus

Lapsille osallisuuden kokemuksesta on monenlaista hyötyä. Osallisuuden myötä lapsi kokee aitoa dialogia aikuisen kanssa, jolloin lapsi saa kokemuksen olemassaolostaan ja siitä, että häntä kuunnellaan ja arvostetaan. (Oranen 2013.) Lähtökohtana tanssituokioille oli lapsen osallisuus ja aktiivinen toimijuus. Lapset eivät olleet tekemisen kohde, vaan lapset olivat aktiivisesti osallisena ideoimassa ja toteuttamassa tanssituokioita. Tavoitteena oli mahdollistaa lapsen oivalukset liittyen liikkeeseen ja omaan kehonkuvaan.

Aloitimme kaikki tanssituokiot yhteisellä piiriin kerääntymisellä, jonka tarkoituksena oli orientoitua alkavaan tuokioon. Piirissä tehtiin vaihtelevia harjoituksia ja venytyksiä. Piiriin kokoontumisen tarkoitus oli myös huomioida jokainen lapsi yksilönä. Alkupiirissä kysyttiin vaihtelevia kysymyksiä, esimerkiksi miltä tuntuu

tulla tanssituokiolle tai miten viikonloppu oli sujunut. Neljällä ensimmäisellä kerralla alkupiirissä kerrattiin myös kaikkien nimet, jotta me ohjaajina tulimme tutuiksi lasten kanssa. Rauhallisen aloituksen jälkeen oli usein vuorossa energianpurku, esimerkiksi tanssillinen hipa tai juoksuleikki. Tämän ajatuksena oli saada lapset lämpiämään ja auttaa lapsia keskittymään tunnin seuraavaan osioon. Keskivaiheella tuokioita teimme haastavampia harjoituksia. Tuokioiden lopussa keräännymme loppupiiriin, jossa venyteltiin ja rauhoituttiin seuraavaa siirtymää, kotiinlähtöä varten. Kaikissa tanssituokioissa perusrunko oli sama: alkupiiri, energianpurku, erilaiset tanssilliset harjoitteet ja loppupiiri.

Rauha ja järjestys ovat oppimisen välttämätön edellytys. Tanssikasvatus ei edellytä ehdotonta kuria ja järjestystä, vaan usein lievä epäjärjestys on oppilaita stimuloivaa. Tärkeää on kuitenkin, että joka tunnilla on mahdollisuus rauhoittumiseen ja hiljaiseen työskentelyyn. (Anttila 1994, 66.) Loppupiirissä annoimme lapsille aikaa rauhoittua, usein teimme rauhoittavia venytyksiä tai rentoutusharjoituksia. Loppupiirissä myös juttelimme lasten kanssa tanssituokiosta. Kysyimme lapsilta heidän mielipiteitään, mikä oli mukavaa ja mikä tylsää. Kysyimme ideoita ja ehdotuksia seuraavaa kertaa varten. Koska tavoitteena oli tehdä tuokioista mahdollisimman osallistavia, pyrimme joka kerta toteuttamaan edellisellä kerralla esiin nousseita toiveita. Toiveet liittyivät usein tanssillisiin ja musikaalisiin leikkeihin.

Lapsen kuulemiseen ja osallisuuden toteutumiseen liittyy vahvasti seuranta ja arviointi (Pelastakaa Lapset ry 2012, 4). Yksi osa tanssituokioiden suunnittelua oli arvioinnin suunnittelu. Tuokioiden keskivaiheilla ja lopussa suoritimme ilta-päiväkerhon ohjaajalle haastattelun tanssituokioiden sujuvuudesta ja ohjauksemme laadusta. Tanssituokioiden loputtua keräsimme palautteen lasten vanhemmilta. Opinnäytetyöprosessin loppuvaiheessa saimme palautteen Koko Suomi leikkii -hankkeen projektikoordinaattorilta. Lapset saivat arvioida tunteja ja namittauksen, yksilöhaastattelujen ja yhteisten haastattelujen pohjalta. Itse arvioimme tunteja MLL:n ohjaajan itsearviointilomakkeen avulla sekä keskustelemalla keskenämme ohjauksestamme. Tunnin arviointiin liittyi läheisesti myös oppimispäiväkirjamme, tanssituokioiden videointi ja valokuvaaminen. Videokuvasimme joka tanssituokion. Videoiden avulla kykenimme jälkeinpäin tarkkai-

lemaan omaa ohjaustamme ja lasten reaktioita. Jokaiseen tanssituokioon osallistui myös iltapäiväkerhon työntekijä, joka seurasi tuokioita ja arvioi ohjaustamme. Yksi tärkeimmistä arvioinneista oli kuitenkin tunnin aikana tapahtuva läsnäolo, havainnointi sekä vuorovaikutus lasten ja ohjaajien välillä.

Ennen ensimmäistä tanssituokiota kirjoitimme lasten vanhemmille esittelykirjeen. (LIITE1) Kirjeessä esittelimme opinnäytetyömme aiheen ja kerroimme dokumentoivamme tanssituokiot valokuvaamalla ja videoimalla. Esittelykirje sisälsi myös lupakyselyn. Kahden lapsen vanhempaa lukuun ottamatta kaikki vanhemmat antoivat lapsilleen luvan osallistua tanssituokioihin. Iltapäiväkerhon vastuuhjaaja jakoi kirjoittamamme esittelykirjeen vanhemmille, ja välitti meille tiedon osallistuvien lasten lukumäärästä.

Opinnäytetyömme kirjallisessa osuudessa avaamme jokaisen tanssituokion erikseen. Päädyimme kuvaamaan tanssituokiot tarkasti kirjallisessa raportissamme, sillä koko opinnäytetyötämme voi hyödyntää hankkeen taide- ja leikki-toimintaa järjestäessä. Myös tanssin ohjauksesta kiinnostuneet voivat hyötyä tanssituokioiden tarkoista kuvauksista.

5.2.1 Ensimmäinen tanssituokio

Ensimmäiselle tanssituokiolle oli mukava saapua paikalle, kun oppilaat kysyivät jo heti sisään tultuamme: ”Oletteko te ne tanssinopettajat?” Suurin osa lapsista otti hyvin avoimesti kontaktia meihin, kyselivät tanssitaustastamme ja kertoivat omista harrastuksistaan. Lapset olivat välittömiä ja iloisia. Tunnelma aloittaa ensimmäinen tanssituokio oli innostunut.

Aloitimme ensimmäisen tanssituokion esitellen itsemme ja omat taustamme. Lapset kuuntelivat meitä kiinnostuneina. Keräännyimme piiriin ja kävimme läpi tanssituokioiden yhteiset pelisäännöt: käytä ääntäsi harkiten, pidä silmät ja korvat auki, kunnioita toisia ja kuuntele ohjaajia, kun he puhuvat. Nämä säännöt ovat iltapäiväkerhon pelisääntöjä. Näiden lisäksi korostimme, että tanssituokioiden päätarkoitus on se, että kaikilla on kivaa ja kaikki saavat osallistua ja ideoi-

da tasapuolisesti. Pelisääntöjen kertauksen jälkeen pidimme piirissä nimikierroksen, johon lapset osallistuivat rohkeasti. Alkupiirissä teimme myös ryhmähaastattelun, jossa kysyimme lapsilta, millaista tanssi heidän mielestään on. Suurin osa lapsista vastasi kysymykseen yhdellä sanalla: tanssi on kivaa. Muita vastauksia oli esimerkiksi: notkeaa, nättiä, todella vaikeaa ja hienoa liikuntaa.

Alkupiirin jälkeen alkoi tanssituokion toiminnallinen osuus. Lämmittelynä kaikki lapset silittelivät ja kutittelivat omat kehonsa läpi hahmottaakseen eri kehon osia. Tuokion aikana teimme lyhyen tanssisarjan piirissä ja harjoittelimme eri tasoja, jossa tanssijan on mahdollista liikkua: alataso, keskitaso ja ylätaso. Lapset lähtivät kyseisiin harjoituksiin innolla mukaan, ja kaikki viittasivat ohjaajien näyttäessä esimerkkiasennon ja kysyessä mihin tasoon kyseinen asento kuuluu. Tuokion aikana teimme myös jonkun verran venytyksiä, eri lihasryhmiin tutustuen.

Pidetyin osuus tuokiossa oli tanssihippa. Tanssihippassa liikutaan tanssien ja siinä päätarkoitus on musiikin ja liikkeen yhdistäminen. Lapset saavat yhdessä itse päättää, millä tavalla hipassa liikkuvat. Iltapäiväkerholaiset ehdottivat aktiivisesti liikkumistapoja, esimerkiksi: ryömiminen, varpaillaan sipsutus, konttaus ja pomppiminen. Lapset kiljuivat riemusta ja olisivat halunneet jatkaa tanssihippaa tuokion loppuun saakka. Lopuksi keräännymme piiriin ja rauhoituimme yhdessä ennen iltapäiväkerhon loppumista ja kotiin siirtymistä. Piirissä venyttelimme eri lihasryhmiä. Tarkoituksena oli opettaa lapsille myös tanssiin liittyvää kehonhuoltoa.

Venyttelyn jälkeen teimme lapsille yksilöhaastattelun, jossa kysyimme kolme kysymystä liittyen tanssituokioihin. 1. Oliko tanssituokioon kiva osallistua? 2. Mikä oli tylsää, mikä kivaa? 3. Mitä haluaisit tehdä tulevilla tanssituokioilla? Haastattelu oli erittäin positiivinen kokemus. Tuntui, että lapsetkin nauttivat, kun saivat tulla kahden kesken juttelemaan. Lapset eivät ujostelleet, vaan todella avoimesti ja odottaen tulivat eteemme istumaan. Tunnelma oli kiireetön. Lapset istuivat haastattelussa rauhassa ja vastailivat kysymyksiin reippaasti. Kaikilta lapsilta tuli hyvin suorat vastaukset kysymyksiin. Lapset eivät tarvinneet paljon

miettimisaikaa vastauksiin. Mielestämme oli ihana kuulla, kun melkein jokainen lapsi kiitti erikseen tuokiosta ja muistuttivat, että näemme sitten ensi viikolla. Kaikkien lasten mielestä tanssituokioille osallistuminen oli ollut kivaa. Osa lapsista koki alun nimipiirin tylsäksi, mutta suurin osa lapsista kertoi että kaikki tuokiossa tehdyt asiat olivat kivoja tai mukavia. Melkein kaikki lapset esittivät toiveita liittyen seuraaviin tanssituokioihin. Monet toivoivat erilaisia tanssillisia leikkejä, toiset lisää taivutuksia ja muutamat kierrosta, jossa kaikki lapset tekisivät tanssiliikkeen ja muut toistaisivat sen. Ensimmäisestä tanssituokiosta jäi sekä lapsille että ohjaajille positiivinen tunne.

Lasten poistuttua pohdimme omaa ohjaustamme ja lapsiryhmän toimintaa. Ryhmä oli herkästi innostuva, kaikki lähtivät mukaan ja tuntui, että he myös nauttivat kehon liikuttamisesta. Alkupiirissä koimme tärkeäksi jokaisen lapsen yksilöllisen huomioinnin. Ohjaajia kuunneltiin ja ohjaajat saivat puheenvuoron. Lapset ymmärsivät annetut ohjeet jo ensimmäisellä kerralla. Lapset eivät kyseenalaistaneet yhteisiä pelisääntöjä, vaan sisäistivät nopeasti sääntöjen tarkoituksen hyvän ja mukavan ilmapiirin luomiseksi.

Emme ehtineet odotetusti tekemään kaikkia suunniteltuja kohtia. Ensimmäisellä tanssituokiolla oma liikkuminen ja tanssi jäivät hiukan vähemmälle. Lapset olivat taitavia, hieman jopa yllätyimme heidän taidoistaan. Kukaan ei erottunut selvästi heikommilla fyysisillä taidoilla. Pyrimme kannustamaan jokaista lasta tunnilla ja kaikkien lasten tavassa liikkua ja ilmaista itseään oli paljon kehumista.

Lasten poistuttua saimme myös palautetta iltapäiväkerhon vastaavalta ohjaajalta. Hänen mielestään tuokio sujui hyvin ja lapset lähtivät reippaasti mukaan toimintaan. Vaikka maanantait ovat usein levottomampia päiviä iltapäiväkerhossa, lapset jaksoivat kuunnella ohjaajia ja noudattaa annettuja ohjeita. Vastaavan ohjaajan mielestä me onnistuimme ohjauksessamme, ja meistä huomasi, että olemme aikaisemminkin työskennelleet lasten kanssa ja ohjanneet lapsiryhmiä.

5.2.2 Toinen tanssituokio

Tanssituokion alkupiirissä kertosimme lapsien nimet ja yhteiset pelisäännöt. Ennen toiminnallista osuutta teimme piirissä ryhmähaastattelun, jossa kysyimme lapsilta, millainen on tanssiva tyttö ja millainen on tanssiva poika. Kysymysten tavoitteena oli selvittää, miten lapset kokevat tanssin ja millaisia mielikuvia tanssi heissä herättää. Toisena tavoitteena oli myös orientoida lapset alkavaan tanssituokioon. Vastaukset olivat aika samankaltaisia. Lapsien mielestä tanssiva tyttö oli esimerkiksi: laittaa hienoksi itsensä ja on sulava, hyvä ryhti, tietää liikesarjan, kaunis ballerina, osaa tanssia yksin ja yhdessä, kevyesti balettia tanssii. Kysyttäessä millainen on tanssiva poika, vastaukset olivat hyvin erilaisia, kun kysyttäessä tanssivasta tytöstä. Lapset ajattelivat tanssivan pojan olevan: aina vaan rokkia tanssiva, pojat vaan räppää, pojat tanssii rajusti, hienosti, poika voi tanssia kaikenlaista.

Ryhmähaastattelun jälkeen teimme lämmittelyliikkeitä, jotka olivat tuttuja ensimmäiseltä kerralta. Lapset osallistuivat harjoitteisiin aktiivisesti ja odottivat tunnin toiminnallista osuutta, jossa oli hipan lisäksi robottitanssi ja metsätanssi. Robottitanssissa lapset liikkuvat terävästi musiikin tahtiin. Musiikin pysähtyessä lapset sulavat mahdollisimman rentoina maahan. Metsätanssissa lapset kulkevat huoneen poikki, neljän hengen ryhmissä niin, että joku kehonosa johtaa liikettä. Molempien harjoitteiden tavoitteena oli auttaa lapsia hahmottamaan eri kehonosia ja miten niitä voi liikuttaa eri tavalla ja erikseen. Myös kehonosien liikelaatu ajattelu oli tärkeää. Lapset pitivät molemmista harjoitteista paljon. Kaikki lähtivät innokkaasti mukaan toimintaan ja kokivat onnistuvansa harjoitteissa. Ensimmäisen tanssituokion palautteessa oli toivottu jäähippaa ennen loppupiiriä. Lapset saivat itse ohjata hipan, ja olivat tyytyväisiä siihen, että ohjaajat olivat kuunnelleet heidän toiveensa. Loppupiirissä rauhoituttiin ja venyteltiin lyhyesti yhdessä. Tarkoituksena oli ottaa parihaastattelun lisäksi tuokion lopussa janamittari, jonka avulla olisimme kysyneet, kuinka mukavaa tunnilla oli. Valitettavasti kuitenkin aika loppui kesken ja keräsimme palautteen tanssituokiolta vain lapsien tekemän parihaastattelun avulla. Lapset jaettiin pareihin ja parit saivat haastatella toisiaan. Kysymyksiä oli neljä:

1. Mikä oli parasta tanssituokiossa?
2. Mikä oli tylsintä tanssituokiossa?
3. Mitä sinä haluaisit tehdä tanssituokiolla?
4. Millaisia tuokioiden ohjaajat ovat mielestäsi?

Lapset lähtivät haastatteluun mukaan hyvin. Suurimman osan mielestä tuoki-oissa parasta olivat hipat ja tanssisarjat. Tylsimmäksi nousi venyttely ja alkupii-rissä istuminen. Lähes kaikki lapset toivoivat tuokioihin lisää hippoja ja erilaisia liikesarjoja. Ohjaajia pidettiin yleisesti ottaen kivoina ja mukavina.

Koko toisen tanssituokion ajan lapset olivat innokkaita ja keskittyivät tekemi-seen. Tuokion jälkeen keskustelimme keskenämme ohjauksestamme, ja mitä olisimme voineet tehdä toisin. Ryhmähaastattelu piirissä ei ollut kovin toimiva. Muutamat lapset kokivat ryhmän edessä puhumisen haastavana. Toinen asia, johon päätimme seuraavilla kerroilla keskittyä tarkemmin, oli aikataulutus. Lap-set toivoivat seuraaviin tuokioihin lisää leikkiä, joten meidän tuli kiinnittää huo-mioita siihen, ettemme tee liian laajaa suunnitelmaa seuraaville tuokioille.

5.2.3 Kolmas tanssituokio

Kolmas tanssituokio oli viimeinen ennen neljän viikon joululomaa. Lapset olivat hieman levottomampia kuin aikaisemmin, ja iltapäiväkerhon vastuuohjaajan mukaan joulun lähestyessä lapsilla on yleensä haastavampaa keskittyä ohjat-tuun tekemiseen. Aloitimme tuokion alkupiirissä kerraten nimet ja muistellen mitä kahdella edellisellä tuokiolla oli tehty. Lapset muistivat hyvin edellisillä tuo-kioilla tehdyt asiat.

Energianpurkuna alkupiirin jälkeen teimme rytmijunan. Lapset liikkuvat salissa jonoina. Musiikin koventuessa lapset liikkuvat nopeammin, ja musiikin hiljenty-essä myös lasten liikkuminen hidastui. Lapset pitivät tästä harjoitteesta paljon ja jatkoimme sitä suunniteltua pidempään. Tuokion toiminnallisena osuutena teimme piiritanssin. Jokainen lapsi teki oman liikkeen ja muut toistavat sen pii-rissä. Lapset lähtivät tähän innoissaan mukaan, mutta lasten suuren lukumää-rän vuoksi moni turhautui odottamiseen. Tuokion ilmapiiri oli hieman levoton.

Muutimme hieman suunnitelmaamme ja otimme toisen energianpurkuleikin, x-hipan. Teimme tuokion aikana myös muutamia muita tanssisarjoja, joista lapset pitivät kovasti. Loppupiirissä venyttelimme ja puhuimme tulevasta neljän viikon tauosta.

Kolmas tanssituokio oli selvästi levottomampi ja haastavampi ohjata kuin kaksi edellistä. Lapset lähtivät toimintaan hyvin mukaan, mutta eivät jaksaneet keskittyä tekemiseen. Kolmannen tanssituokion loppupuolella kysyimme lapsilta piirissä istuen, millainen tuokio oli heidän mielestään ollut. Suurin osa lapsista vastasi tuokion olleen hauska ja kiva. Osan mielestä tuokio olisi voinut kestää vähemmän aikaa.

Oma ohjausotteemme oli hieman tiukempi kolmannella tanssituokiolla. Lapsia joutui muistuttamaan toistuvasti tanssituokioiden pelisäännöistä. Ilmapiiri oli levottomampi kuin aikaisemmillä kerroilla. Onneksi suunnitelmassamme oli paljon tilaa muutoksille. Levottomuuden vuoksi leikimme enemmän kuin aikaisemmillä kerroilla.

5.2.4 Neljäs tanssituokio

Neljäs tanssituokio pidettiin neljän viikon lomatauon jälkeen. Lapset olivat innoissaan tulossa tuokiolle ja kertoivat oma-aloitteisesti tekemisistään lomalla. Tuokio alkoikin yhteisellä nimipiirillä, jossa jokainen muodosti asennon yhdestä asiasta, mitä oli tehnyt lomalla. Lapsilta syntyi mielikuvituksellisia asentoja, joissa oli nähtävissä muun muassa lahjojen avaus, porojen näkeminen ja erilaiset leikit.

Siirtymiskohdat toiminnasta toiseen sujuivat joustavasti ja lapset olivat valmiita uusiin asioihin. Energianpurkuna toimi toivottu mustekalahippa, jonka lapset ohjasivat itse. He näyttivät innostuksensa muun muassa kiljumalla ja hihkumalla innosta. Hipan säännöistä päästiin yhdessä keskustelemalla helposti yhteisymmärrykseen. Lapset keksivät omintakeisia liikkumistapoja, kuten karhukävelyn ja zombimarssin. Lämmittelyn ilmapallohengityksessä harjoitettiin ongelmanrat-

kaisutaitoja. Lapset hyppivät ilmapallon tavoin, mutta alas tullessa lasten täytyi ohjaajan ohjeiden mukaan, laittaa jotkin kehonosat maahan, niin että muut kehonosat ovat ilmassa. Lapset keskittyivät intensiivisesti ohjeistukseen ja selvisivät hankalistakin asennoista luovalla tavalla. Lämmittelyjen jälkeen siirryimme luovan tanssin osioon, jonka tarkoituksena oli synnyttää parikontaktia ja kehittää yhteisiä ongelmanratkaisutaitoja, sekä saada lasten omaa luontaista liikettä esille. Kävimme lasten kanssa keskustelua pehmeistä ja kovista asioista. Keskustelu herätti lapsissa suurta mielenkiintoa. Lapset saivat kokeilla myös itse muodostaa kehostaan erilaisia neliöitä, kolmioita, ympyröitä ja suorakulmioita kartongista leikattujen muotojen mukaan. Sen jälkeen lapset saivat jakaantua pareiksi. Valssimusiikin tahdissa parit yhdessä tanssivat pehmeiden, pyöreiden muotojen mukaan, kuunnellen paria. Marssimusiikin tahdissa vuorossa oli terävät ja kovat liikkeet. Musiikin pysähtyessä lapset muodostivat oman parin kanssa yhdessä neliöitä, kolmioita, ympyröitä ja suorakulmioita. Tanssi ja muodot näyttivät innostavan lapsia. Myös lasten yhteistoiminta sujui ja kehittyi loppua kohden. Toisena luovan tanssin osiona toimi ”elävät patsaat” -harjoitus. Erilaisen musiikkien tahdissa lapset saivat tanssia itsenäisesti omalla tavallaan, musiikin pysähtyessä jokin raaja sulaa ja jäätyy ohjaajan ohjeiden mukaan. Tämä harjoitus vaatii keskittymistä. Lapset toivat esille hienosti omaa liikekieltään, josta annoimme paljon positiivista palautetta.

Tuokion lopetimme loppupiirissä rauhoittumiseen, jonka jälkeen lapset arvioivat tunnin mukavuutta asettuen kuvitteelliselle janalle. Janan yhdessä päässä tunnilla oli ollut todella mukavaa, keskivaiheilla ihan mukavaa ja toisessa päässä ei ollenkaan mukavaa. Suurin osa lapsista asettui janan todella mukavaa päähän ja syyksi he mainitsivat kivat tanssileikit ja että tunnilla oli vain tosi hauskaa. Janan keskivaiheilla olevat lapset kuvailivat tuntia, niin että jotkin jutut olivat kivoja, toiset taas eivät niin kivoja. Muutamit lapset, jotka olivat tosi tylsää päässä, kuvailivat tunnin juttuja aika vaikeiksi, toiset taas eivät osanneet kuvailla syitä, miksi tunnilla ei ollut kovin mukavaa. Muistutimme lapsille lopussa, että tunnilla tehtävät jutut todella olivat haastavia, mutta että jokainen teki tunnilla aivan erinomaista työtä. Iltapäiväkerhonohjaaja kuvasi tuntia onnistuneeksi ja että lapset todella näyttivät tykkäävän tunnista ja tekivät harjoitteet hyvin. Myös jou-

lun jälkeinen levottomuus oli kadonnut ja lapset keskittyivät tuokiolla tehtäviin harjoituksiin.

Neljäs tuokio oli helpompi ohjattava kuin ennen joulua pidetty kolmas tanssituokio. Lapset kuuntelivat ja keskittyivät toimintaan hyvin. Havaitimme tämän myös katsoessamme tuokiosta kuvattua videomateriaalia. Lopussa tehty jänämittari oli mielestämme hyvä keino kysyä palaute tuokioista niin, ettei kukaan joutunut odottamaan vuoroaan. Myös iltapäiväkerhon työntekijän mielestä tuokio sujui paremmin kuin edellinen. Olimme myös itse tyytyväisiä ohjaukseemme ja saimme varmistuksen sille, että meidän olisi mahdollista järjestää loppuesitys.

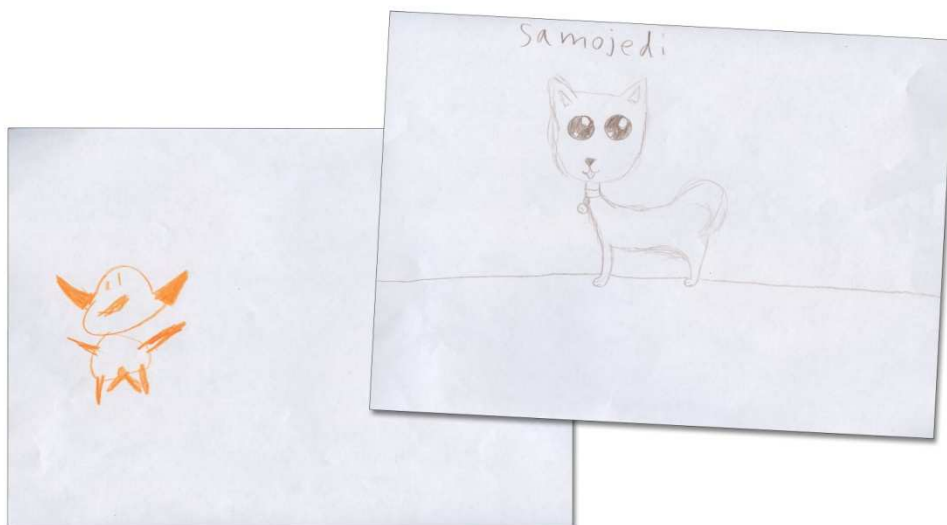
5.2.5 Viides tanssituokio

Viidennen tanssituokion aiheena oli tunteiden ilmaisu ja virittäytyminen tulevaan loppuesitykseen. Aloitimme tunnin kahdessa piirissä ja lasten toiveiden mukaisesti toteutimme nimikierroksen sukunimen kanssa. Jokainen taputti oman nimen valitsemaansa rytmiin, jonka muut toistivat. Keskustelimme myös hiukan sydämen rytmistä sekä tanssin liikkeen rytmistä ja ajoituksesta. Rytmien löytäminen ja hahmottaminen osoittautui haastavaksi, mutta kierroksen edetessä lapset pääsivät rytmiin paremmin käsiksi. Energianpurkuna toimi lasten toivoma xhippa, jossa liikuttiin eri tavoin lasten esittämien ehdotusten pohjalta. Seuraavaksi käsitelimme punaisen langan ja lasten tunteman sadun pohjalta draaman kaarta, johon kuului alku, keskikohta ja loppu. Draaman kaaren käsittelyä lapset jatkoivat iltapäiväkerhossa myöhemmin samalla viikolla satuhetkellä. Draaman kaaren esittelyn tarkoituksena oli saada lapset ajattelemaan myös tanssiesityksen tarinaa. Lapset seurasivatkin langan muodostamaa kaarta suhteellisen suurella mielenkiinnolla.

Seuraavaksi kävimme läpi erilaisia tunteita. Kyselimme lapsilta, mitä erilaisia tunteita he tietävät ja tuntevat. Tunteista puhuminen herätti paljon keskustelua ja kädet viittoivat innokkaasti, kun jokainen lapsi halusi osallistua. Lasten ehdottamia tunteita tuli noin parikymmentä, muun muassa rakastunut, hämmentynyt

epävarma ja iloinen. Samalla herättelimme ajatuksia, kuinka nämä tunteet tuntuvat ja näkyvät koko kehossa. Lapset jakautuivat pareiksi ja saivat hetken aikaa miettiä, kuinka he esittävät, liikkuvat ja näyttävät, miten he tuntevat jonkin tunteen. Jokaiselle parille tuli kaksi tunnetta esitettäväksi. Lapset selvästi heittäytyivät mukaan tunteiden esittämiseen. Parin kanssa tunteiden esittäminen ei myöskään ollut niin jännittävää, kun toiselta sai tukea. Kaiken kaikkiaan tunteiden ilmaisu oli erittäin positiivinen kokemus niin ohjaajille kuin lapsillekin.

Tunnin lopussa kävimme keskustelua, olisivatko lapset halukkaita luomaan yhdessä yhteisen loppuesityksen, jota saisivat tulla katsomaan vanhemmat, ystävät ja sukulaiset. Lapset halusivat toteuttaa esityksen. Keskustelimme hiukan, mistä esitys voisi kertoa ja mitä he kenties halusivat esittää. Jokainen halukas sai puheenvuoron. Kotitehtäväksi annoimme lapsille mietittäväksi, minkälaista hahmoa haluaisi loppuesityksessä esittää. Kuvassa 1 näkyy lasten ehdotelmia esityksen hahmoiksi. Tanssituokion lopetimme viime tuokiolta tuttuun elävät patsaat -harjoitukseen, josta lapset tykkäsivät. Lopussa kiitimme tunnista yhteisessä piirissä ja muistutimme lapsia kotitehtävästä. Tunnilla huomasimme, että tunti koostui aika paljon keskustelusta ja liikkumiselle sekä tanssimiselle jäi hiukan vähemmän aikaa. Olimme varautuneet tähän, sillä esitystä luodessa täytyy puhua ja keskustella sekä sopia monista asioista yhdessä.

Kuva 1. Lasten piirtämät eläimet

Neljännän tanssituokion jälkeen yksi lapsista halusi lopettaa tanssituokioihin osallistumisen. Keskustelimme lapsen kanssa vielä viidennellä tanssituokiolla lopettamisesta ja kerroimme, että jos mieli muuttuu, hän on tervetullut takaisin ja tuokioita voi myös seurata sivusta. Lapsi kertoi lopettamisen syyksi sen, ettei tanssi hänen mielestään ole kivaa.

5.2.6 Kuudes tanssituokio

Kuudennen tanssituokion tavoitteena oli loppuesityksen työstämisen konkreettinen aloitus. Aloitimme tuokion poikkeuksellisesti alkutanssisarjalla, jossa yhdistyi erilaiset liikkeet, hyppelyt tasapainot ja askelsarjat omaksi tanssiksi musiikin tahtiin. Lapset olivat erittäin keskittyneitä alkutanssissa. Seuraavaksi istuimme alas ja kyselimme jokaiselta erikseen, miltä tuntuu tulla tanssituokiotunnille tänään. Kenenkään ei ollut pakko vastata. Pyrimme luomaan hyväksyvän ja mukavan tunnelman, jotta tuokio jatkuisi hyvässä hengessä eteenpäin. Tanssituokiolle tulo tuntui jännittävältä, ihan kivalta, tosi kivalta ja sekavalta. Pääosin

tunnille tulo oli lapsista mukavaa. Energianpurkuna käytimme x-hippaa, josta lapset hihkuivat innoissaan. Lapsilla oli luovia liikkumistapoja ja pysähdykset paikoilleen musiikin pysähtyessä sujuivat viime tuntiin verrattuna selvästi paremmin. Kehitystä oli tapahtunut.

Seuraavaksi siirryimme loppuesityksen työstämiseen. Lapset esittelivät oman hahmonsa, jota olivat miettineet kotona ja me kirjasimme ne ylös. Hahmojen esittelyn jälkeen siirryimme sadutukseen. Aiheena oli loppuesitys ja inspiraation lähteenä lapset pystyivät käyttämään tuota hetkeä ja ajattelemiaan hahmoja. Lapset innostuivat sadun kertomisesta. Lapset päätyivät yhteiseen lopetukseen, eikä kukaan halunnut jälkeensä korjata satua. Lapsen innostuneisuus sekä ryhmän yhteisöllisyys näkyi myös kuvaamassamme videomateriaalissa. Sadutuksen aikana lasten piiri yhdistyi aivan pieneksi rykelmäksi sadutuksen edessä loppua kohden. Sadutuksen jälkeen lapset saivat tehdä sadusta alku- ja loppukuvat, joista otimme valokuvat.

Sadutus on osallisuutta edistävä menetelmä, jolla lasten ääni saadaan kuuluviin. Sadutuksessa lasta tai lapsiryhmää kehoitetaan kertomaan oma tarina, joka kirjataan ylös sanatarkasti. Tämän jälkeen satu luetaan ääneen läpi ja satua voidaan vielä muuttaa. Tarina voidaan ilmaista myös muuten kuin kertomalla, esimerkiksi draaman tai tanssin keinoin. Sadutuksessa tärkeintä on vastavuoroisuus ja tarinan kertojien kuulluksi tuleminen. Sadutettava voi sadutuksen avulla kokea itsensä osalliseksi ja merkitykselliseksi. (Karlsson 2003, 10, 110.) Sadutusta voidaan toteuttaa sadutettavan kanssa kahdestaan tai ryhmissä, jolloin kyse on ryhmäsadutuksesta. Ryhmäsadutus on hyvin erilainen tilanne, kuin kahdestaan saduttaminen. Ryhmäsadutuksessa saadaan parhaimmillaan aikaan yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunne. (Karlsson 2003, 70, 126–127.)

Tunnin lopussa toteutimme töpseli-hipan lasten toiveiden mukaisesti. Ohjaajat toimivat hippoina, sillä lapset toivoivat niin. Lopetimme tunnin piirissä pieniin venytyksiin ja kyselyyn, miltä lapsista tuntuu tanssituokion lopussa. Lapsilla oli yleisesti jäänyt hyvä tunne tanssituokiosta, mutta kotiin lähteminen hiukan jännitti ja joitakin lapsia pelottikin. Kotitehtäväksi lapsille annoimme luoda omalle

hahmolle liikkumistavan. Kotitehtävä hiukan hämmästytti lapsia, mutta he kuitenkin aikoivat miettiä erilaisia liikkumistapoja. Alla olevassa kuvassa on kahden lapsen piirrokset omasta esityshahmosta.

Kuva 2. Lasten piirtämät esityshahmot

Kuudes tanssituokio sujui hyvin. Ohjauksemme oli selvästi osallistavampaa kuin tanssituokioiden ensimmäisillä ohjauskerroilla. Olimme oppineet tekemään tuntuuunnitelmat tarpeeksi suuntaa antaviksi. Pystyimme tekemään muutoksia tuokioihin, jolloin niistä tuli joustavampia ja lapsen toimijuutta arvostavia.

5.2.7 Seitsemäs tanssituokio

Seitsemännen tanssituokion tarkoituksena oli työstää loppuesitystä lasten kanssa eteenpäin. Aloitimme tunnin alkupiirissä, jossa lapset saivat esittää oman hahmonsensa asennon muille ryhmäläisille ja muut toistivat asennon. Piirin jälkeen siirryimme toivottuun liikehippaan, jossa lasten toivomien liikkeiden mukaan liikuttiin musiikin tahdissa. Jos hippa kosketti lasta, pysähtyi kiinnijäänyt paikalleen ja aloitti oman liikkeen paikallaan pysyen. Tässä hipassa toisen pys-

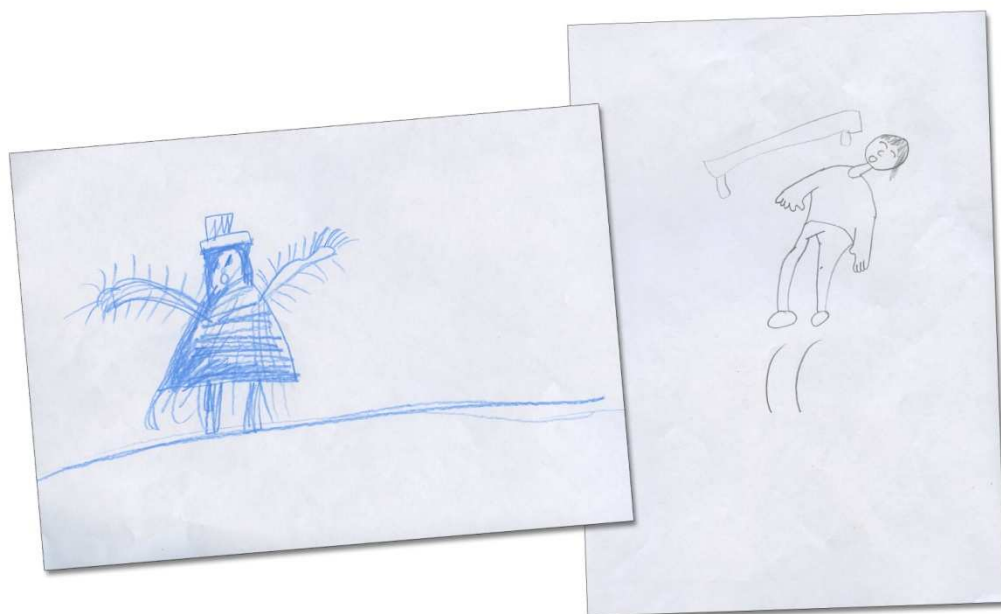
tyi pelastamaan, kun asettui vastakkain kiinnijääneen kanssa ja teki samaa liikettä kiinnijääneen kanssa hetken aikaa. Hipan tarkoituksena oli innostaa lapsia luomaan omaa liikettä ja lämmittää heidän kehoaan tulevaa esitysharjoitusta varten.

Seuraavaksi siirryimme yhteiseen piiriin ja pyysimme lapsia ottamaan mukavan asennon ja laittamaan silmät kiinni. Soitimme lapsille vaihtoehtoja valitsemistamme esitysmusiikeista. Musiikin kuuntelun jälkeen lapset saivat kertoa mielipiteensä kappaleista. Lasten mielestä jo ensimmäinen kappale oli sopiva esitykseen. Heillä tuli musiikista mieleen muun muassa viidakko, veden loiske ja luonto. Musiikki inspiroi meitä keskustelemaan kontrasteista. Keskustelimme lasten kanssa siitä, että vaikka musiikki olisi pehmeää ja soljuvaa, voi liike siihen musiikkiin olla terävää ja kulmikasta. Aina ei kaiken täydy mennä yksi yhteen, silloin syntyy aikaan erilaisia kontrasteja. Tämä keskustelu mietitytti lapsia ja he esittelivät omia mielipiteitään.

Musiikin kuuntelun jälkeen jokainen sai hiukan harjoitella musiikkiin oman hahmonsa liikkumista, minkä annoimme viime kerralla kotitehtäväksi. Kaikki lapset olivat miettineet oman hahmon liikettä kotona. Pienen harjoituksen jälkeen siirryimme yhteiseen piiriin, jonka keskelle jokainen lapsi sai tulla esittelemään oman hahmonsa liikettä, niin halutessaan. Kaikki halusivat esitellä oman hahmonsa, joten yhteisestä piiristä tuli mukava kokemus ja kaikki näkivät toisten luomaa liikettä. Lapsia koetimme kannustaa mahdollisimman paljon, sillä heidän liikkeensä olivat omaperäisiä ja luovia.

Leikin tarkoituksena on tuottaa lapselle iloa ja tyytyväisyyttä. Leikin maailmasta kumpuaa lapsen kyky luovuuteen, ymmärrykseen, uuden näkemiseen ja oppimiseen (Tamminen 2004, 92). Hahmojen esittelyjen jälkeen jaoimme lapset roolien mukaan sekoboltseihin, jäätelöön ja eläimiin. Kuvassa kolme kaksi lasta on piirtänyt itsensä sekoboltsia esittäen. Lapset saivat musiikin soidessa leikkiä vapaasti ja luoda yhdessä liikkeitä heidän omien toiveidensa mukaan. Me ohjaajina toimimme tarkkailijoina. Anttilakin (1994, 54) muistuttaa luovan oppimisen olevan itseohjautuvaa toimintaa, jota parhaiten tukee strukturoitu toiminta, jonka sisältö on joustavaa. Oli ihana huomata, kuinka hyvässä yhteisymmärryk-

sessä lapset leikkivät rooleissaan. Lapset loivat liikettä alkukuvaan ja miettivät mahdollisia liikkeitä tarinassa. Lapset olisivat halunneet vielä jatkaa leikkiä, mutta meidän täytyi lopettaa tuokiomme, jotta lapset pääsisivät kotiin ajoissa. Päätimme tuokion yhteiseen tanssiin ja venyttelyrauhottumiseen. Aikaisemmilta kerroilta tuttu janamittari toimi tälläkin kerralla hyvänä keinona kysyä lasten mielipidettä tunnista. Koimme janamittarin nopeaksi ja toimivaksi keinoksi. Suurimmalla osalla lapsista oli ollut tunnilla tosi hauskaa tai ihan hauskaa.

Kuva 3. Lasten piirtämät sekoboltsit

Seitsemäs kerta oli pitkälti tanssiesityksen eteenpäin vientiä. Tanssituokio vaati meiltä ohjaajina enemmän, kuin edelliset kerrat, koska emme voineet joustaa suunnitelmasta yhtä paljon kuin edellisillä kerroilla. Lapset jaksoivat kuitenkin keskittyä esityksen työstöön hyvin, ja moni todella harjoitteli miten oma hahmo liikkuu ja esiintyy. Aikataulussa oli vaikea pysyä, koska tuokion aikana tuli saada tehtyä monia asioita liittyen esityksen valmisteluun. Lopussa olisi ollut mukava haastatella lapset läpi ja kysyä miltä esityksen teko tuntuu. Koska aika loppui kesken, vaihdoimme haastattelun janamittariin sen nopeuden vuoksi.

5.2.8 Kahdeksas tanssituokio

Kahdeksannen tanssituokion tarkoituksena oli työstää tanssituokio loppuun lasten kanssa, sopia esiintymisasuista sekä puhua esiintymisjännityksestä. Olimme koostaneet lasten viime kerran leikissä luomista omista liikkeistä kaksi erilaista tanssisarjaa, jotka kaikki tekivät esityksessä yhtä aikaa. Aloitimme tuokion yhteisessä piirissä. Piirissä jokainen lapsi sai kertoa, minkälainen tunne heillä on liittyen loppuesitykseen. Lasten tunteet vaihtelivat todella kivasta, kovaan jännitykseen. Energianpurkuna toimi liikeleikki-loru, jossa lapset kulkivat porteista ja lopussa vetivät köyttä ryhmissä. Hyvin nopeasti jaoin lapset kahteen ryhmään ja opetimme heille loppuesityksen yhteiset liikesarjat, jotka olimme luoneet lasten omien liikkeiden pohjalta.

Viimeisen tuokion aikana saimme työstettyä loppuesityksen lasten kanssa loppuun. Harjoittelimme erilaisia liikkeitä sekä liikesarjoja. Lapset saivat vielä suunnitella ja ehdotella omia liikkeitään ja sovitimme lasten liikkeet musiikkiin. Ehdimme toistamaan koko esityksen läpi, jolloin tanssin osaset saatiin yhdistettyä toimivaksi kokonaisuudeksi. Oli hienoa huomata, kuinka lapset jaksoivat keskittyä koko tuokion ajan. Myös ilo tuokiolla säilyi, ja ilmapiiri oli inspiroiva. Lopetimme tuokion yhteiseen piiriin, jonka aiheena olivat esiintymisasut sekä esiintymisjännitys. Olimme varanneet tähän keskusteluun paljon aikaa. Esiintymisasut aiheuttivat vilkasta keskustelua lasten keskuudessa, ja lopulta pääsimme kaikkia tyydyttävään ratkaisuun esiintymisasujen suhteen. Kuvassa 4 on kahden lapsen suunnittelua liittyen esiintymisasuihin. Jännityksestä sekä esiintymiseen liittyvistä tunteista keskustellessa, oli hienoa huomata, kuinka lapset itse toivat esille jännityksen ilmenemistä, jännityksestä vapautumista ja esiintymisen iloa. Päädyimme lopputulokseen, että on kiva mennä esiintymään yhdessä. Jokainen tukee toista, mikäli huomaa, että toista jännittää liikaa. Muistimme myös, että jännityksen tarkoitus on johtaa meidät parhaaseen suoritukseen.

Kuva 4. Lasten piirämä koira ja kettu

Kahdeksas tanssituokio oli ohjauksemme kannalta tarkasteltuna onnistunut. Saimme vietyä tanssiesitystä eteenpäin. Ohjaaminen oli helppoa, koska lapset olivat innostuneita ja vastaanottavia koko tuokion ajan. Lopussa käyty keskustelu jännityksestä oli hyödyllistä, ja moni lapsi uskalsi tuoda rohkeasti esiin omia jännittämisen kokemuksia. Pystyimme ohjaajina myös sanoittamaan lapsille mitä jännitys on ja miten siihen voi vaikuttaa. Osallistuimme tuokion aikana myös aikaisempia kertoja enemmän lasten leikkeihin. Lapset selvästi nauttivat mukana olostamme, ja koimme itsekkin osallistumisemme olevan positiivinen asia. Tuokion jälkeen keskustelimme aiheesta, ja pohdimme miten vahvempi osallistuminen olisi voinut vaikuttaa tuokioiden kulkuun.

5.2.9 Tanssiesitys

Tanssituokioiden loppuesitys järjestettiin MLL:n Myllypuron iltapäiväkerhon tiloissa, perhekeskus Rinkelissä 13.2.2014. Tanssiesityksen nimi oli ”Jätskin pelastus”. Yleisönä oli lasten vanhempia, isovanhempia ja sisaruksia.

Ennen esityksen alkua keräsimme lapset piiriin ja keskustelimme vielä jännityksestä ja esiintymisestä. Lapset olivat innoissaan ja suurin osa kertoi jo alkupiirissä esityksen olevan paras asia tanssituokioissa. Alkupiirissä pyysimme lapsia piirtämään itsestään kuvan, jossa he olisivat esityksessä esittämänsä hahmo. Kuva voisi olla sellaisesta kohdasta esitystä, josta lapset erityisesti pitivät. Lapset piirsivät itsensä erinäisiin kohtiin esitystä. Monet keskittyivät kuitenkin pääasiallisesti kuvaamaan oman hahmonsa mahdollisimman tarkasti. Lasten piirtämiä kuvia on liitetty osaksi opinnäytetyötämme. Kuvassa 5 kolme lasta ovat piirtäneet itsensä loppuesityksen lempikohdassa.

Lievittääksemme lasten jännitystä päätimme käydä esityksen pari kertaa läpi ennen yleisön saapumista. Teimme myös muutaman rentoutusharjoituksen. Lapset keskittyivät tanssiin hienosti ja läpikäynti selvästi helpotti monien jännitystä.

Kuva 5. Lasten piirtämät kuvat loppuesityksen hahmoina

Itse esitys sujui erittäin hyvin. Lapset selvästi nauttivat esiintymisestä. Monien lasten vanhemmat ja sisarukset olivat seuraamassa esitystä. Yleisö piti esityksestä ja lapset kumarsivat monta kertaa taputusten saattelemana. Esityksen jälkeen pyysimme lasten vanhempia siirtymään liikuntasalista iltapäiväkerhon puolelle täyttämään vanhemmille suunnatun palautekyselyn. (LIITE 2) Jäimme lasten kanssa liikuntasalin puolelle istumaan loppupiiriin ja suorittamaan lapsille tarkoitetun loppuhaastattelun. (LIITE 3) Loppupiirissä tunnelma oli iloinen ja hieman haikea. Lapset kertoivat tuokioiden olleen mukavia ja kivoja. Itsellemme jäi myös hyvä tunne tanssituokioista.

5.3 Tanssituokioista koostettu malli

Tanssituokioiden ollessa puolivälissä koostimme tanssituokioista yhden tuokion mallin, jota Koko Suomi leikkii -hankkeen työntekijät sekä vapaaehtoiset voisivat hyödyntää jatkossa toimintaa järjestäessään. Terhokerhojen vapaaehtoistoimijat voivat hyödyntää tanssituokiomallia osana liiketerhoa. Koostimme esimerkimallin hankkeen aikataulutuksesta johtuen ennen kuin kaikki tanssituokiomme oli toteutettu. Tanssituokion mallin ulkoasua muokattiin MLL:ssä hankkeen ilmeen mukaiseksi.

Annoimme Mannerheimin Lastensuojeluliitolle paljon erilaisia vaihtoehtoja tanssituokioiden järjestämiseen liittyen. Lisäksi valitsimme mielestämme parhaiten toimivat ja osallistavat harjoitukset yhden tanssituokion malliin. (LIITE 4) Tanssituokiomallissa olevat harjoitukset olivat selvästi lapsia innostavia ja niissä hyödynnettiin paljon mielikuvitusta. Pyrimme myös tuomaan esiin jotain uusia harjoitteita, jotka kehitimme tanssituokioiden aikana. Ollessamme harjoittelussa Mannerheimin lastensuojeluliitossa raportoimme tanssituokioista ja olimme kehittämässä hankkeen toimintamuotoja tiiviissä yhteistyössä hankkeen työntekijöiden kanssa. Tanssituokiomallimme hyväksyttiin osaksi Koko Suomi leikkii-hankkeen toimintoja.

Terhokerho-ideaa pilottivaiheessa kokeilemalla saatiin hyödyllistä tietoa siitä, millaisista toiminnoista lapset erityisesti pitävät, millaisen toiminnan ohjaaminen

on vapaaehtoisille mukavaa ja miten kerhoihin löydetään innostuneita osallistujia. Tärkeiksi asioiksi nousikin lapsille kiireetön yhdessäolo ja se, että aikuisella on aikaa kuunnella lapsia. Yhdessäoloon ei tarvita suurempia temppuja tai erityistaitoja, vaan tekeminen voi olla esimerkiksi satujen lukemista, pelailua, leikkimistä, liikkumista tai muuten mukavaa puuhailua. Terhokerhoissa tärkeintä on leikki, yhteinen ilo ja kiireetön yhdessäolo eri sukupolvien kesken. Terhokerhossa kaikilla on mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

6 PRODUKTISSA TOTEUTETTUIJEN TANSSITUOKIOIDEN ARVIOINTI

6.1 Lasten antama palaute tanssituokioista

Jokaisen tanssituokion jälkeen keskustelimme lasten kanssa ja kysyimme palautteen tuokiosta. Tapamme kysyä palautetta vaihteli joka kerta, menetelminä käytimme esimerkiksi ryhmähaastattelua, yksilöhaastattelua, janaa sekä vapaa keskustelua. Melkein joka kerralla palaute oli samankaltaista. Esityksen jälkeen haastattelimme vielä kaikki lapset ja kysyimme palautteen koskien kaikkia kahdeksaa tanssituokiota. Suurin osa lapsista koki tuokiot ”kivoina” ja ”hauskoina.” Kysyttäessä miltä tanssituokiolle tulo oli tuntunut, vastasi myös tähän suurin osa lapsista: ”kivalta”. Osa lapsista kertoi tuokioiden olleen ”aika tylsiä” tai ”joskus tylsiä”. Kuitenkin lapset, joiden mielestä tuokioilla oli ollut tylsää, vastasivat kysymykseen miltä tanssituokioille tulo tuntui, samalla tavalla kuin lapset joiden mielestä tuokiot olivat olleet kivoja ja hauskoja. Kenelläkään lapsella ei ollut huono tai tylsä olo tuokioille osallistumisesta.

Tyttö 1: supersupersupersupersuper kivaa!

Poika 2: kolme kertaa oli tylsää ja viisi kertaa oli kivaa.

Tyttö 5: koko ajan oli aika tylsää.

Kolmantena kysymyksenä kysyimme millainen olo lapsilla oli ollut tanssituokion päättyessä. Kaikkien lasten mielestä oli mukavaa lähteä kotiin. Osa lapsista olisi halunnut tanssituokion kestävän pidempään ja osan mielestä tuokioiden loppuosa oli tylsää ja tuokio olisi voinut loppua aikaisemmin.

Poika 3: Kotiin on hauska mennä, lopussa tylsä olo kun venyteltiin

Tyttö 6: kotiin oli kiva lähteä, mutta tunnillakin oli kivaa!

Kaksi viimeistä kysymystämme liittyi tanssituokioiden sisältöön; mikä tunneilla oli ollut tylsää/ikävää ja mikä oli ollut kivaa/parasta. Päätimme kysyä ensin kysymyksen liittyen ikäviin asioihin, jotta viimeinen kysymys, johon lapset vastaavat on sävyiltään positiivinen. Halusimme, että lapsille jäi mukava olo viimeisestä tapaamisestamme.

Vastaukset kysymykseen mikä tanssituokioilla oli tylsintä, oli aika yksipuolisia. Melkein kaikkien lasten mielestä tylsintä tuokioissa oli venyttely. Kaksi lasta vastasi kaiken olleen tylsää ja kahden mielestä mikään ei ollut tylsää.

Poika 2: venyttely oli supertylsää

Tyttö 3: mikään ei ollut tylsää!

Tyttö 5: kaikki oli aina tylsää!

Itse hieman yllätyimme vastauksista, koska venyttelimme tanssituokioiden aikana melko vähän ja harvoin sekä pyrimme tekemään venyttelyistä hauskoja. Yksisy venyttelyn tylsyyteen voi olla sen vieraus. Harva lapsista oli venytellyt aikaisemmin, ja osa sanoi sen olevan tylsää myös siksi, että se hieman sattui, tai tuntui epämukavalta.

Tanssituokioiden ylivoimaisiksi suosikeiksi nousivat vauhdikkaat ja tanssilliset hipat ja esitys. Kaikkien lasten mielestä tanssilliset hipat oli "hauskoja" tai "jännittäviä". Lapset olivat myös toivoneet paljon vauhdikkaita ja tanssillisia leikkejä. Tämän vuoksi leikimmekin sitä paljon, ja lapset olivat selvästi tyytyväisiä, kun heidän toiveensa oli kuultu. Suuri suosikki lasten keskuudessa oli myös esityksemme "Jätskin pelastajat." Lapset kertoivat esityksen jännittäneen heitä vähän, mutta ennen kaikkea lapset olivat innoissaan saadessaan esiintyä.

Tyttö 2: esitys ja hippa oli parasta!

Tyttö 8: esitys oli superparasta!

Poika 1: hippa oli tosi hauskaa!

6.2 Iltapäiväkerhon henkilökunnan antama palaute tanssituokioista

Ohjaamiamme tanssituokioita oli aina seuraamassa yksi iltapäiväkerhon työntekijä. Työntekijä oli usein katselijan roolissa, mutta välillä osallistui myös tuokioissa tehtäviin harjoituksiin. Tuokioita seurasi vuorotellen kaksi iltapäiväkerhon ohjaajaa. Keskustelimme usein tuokion jälkeen lyhyesti siitä, miten se oli sujunut ja olisimmeko voineet tehdä jotain toisin. Lasten esityksen jälkeen ohjaajat täyttivät palautekyselyn kirjallisena. (LIITE 5) Molempien ohjaajien mielestä tuokiot olivat olleet mukavia ja lapset viihtyivät ja nauttivat tuokioihin osallistumisesta.

ta. Kysyttäessä liittyikö tanssituokioihin jotain negatiivista, ohjaajat vastasivat toivoneensa enemmän ”oikeaa tanssia, esimerkiksi balettia tai street-tanssia” ja vähemmän paikallaan oloa. Parasta tanssituokioissa oli ollut lasten osallistuminen tuokioiden suunnitteluun sekä lasten yksilöllinen huomiointi ja kuuntelu tanssituokioiden aikana.

Kolmas kysymys liittyi tapaamme ohjata lapsiryhmää. Suurena vahvuutena ohjaajat näkivät lasta yksilönä kunnioittavan ohjausotteen ja kyvyn hallita isoa lapsiryhmää. Kehityskohdista kysyttäessä toisen ohjaajan mielestä olisimme voineet tanssituokioiden sisällössä ottaa selkeämmin huomioon lasten energiataasot. Neljäs kysymys liittyi lasten osallisuuden toteutumiseen. Molempien ohjaajien mielestä lasten osallisuus tanssituokiassa toteutui erittäin hyvin. Lapsia kuunneltiin ja heidän mielipiteensä ja toiveensa huomioitiin yksilöllisesti. Erityiskiitosta saimme tavastamme kysyä lapsilta palautetta jokaisen tanssituokion jälkeen ja kyvystämme muokata seuraavaa tanssituokiota lasten toiveiden mukaiseksi.

Halusimme myös tietää, onko lapsiryhmässä tapahtunut muutoksia, jotka voisivat mahdollisesti liittyä tanssituokioihin. Toinen ohjaaja kertoi eläinhahmoihin liittyvien mielikuvitusleikkien lisääntyneen. Hän yhdisti muutoksen tanssituokioihin, koska tanssituokioiden päätöksinä toteutetussa esityksessä lapset esittivät eri eläimiä. Saimme palautetta myös lasten yksilöllisistä muutoksista, jotka ohjaajan mielestä liittyivät tanssituokioihin. Ohjaajan mukaan yksi lapsista, joka muussa iltapäiväkerhon toiminnassa on ujo ja vetäytyvä, oli tanssituokioiden aikana aktiivinen ja reipas osallistuja. Lapsi ei ollut myöskään koskaan esiintynyt ja jännitti esitystä suuresti. Hän kuitenkin osallistui esitykseen ja selvästi myös nautti esiintymisestä. Tuokioihin osallistui myös toinen lapsi, jolla oli alussa hieman vaikeuksia liittyen kehonhallintaan ja -hahmotukseen. Tanssituokioiden edetessä ohjaajan mukaan lapsen koordinaatiokyky ja kehonhallinta parani, minkä huomasi tanssituokioiden lisäksi myös iltapäiväkerhon muissa toiminnoissa, kuten leikeissä ja peleissä.

Molemmat ohjaajat kokivat tuokiot hyödyllisiksi myös oman ammatillisuuden kannalta. Ohjaajat saivat tanssituokiosta ideoita liikuntahetkien suunnitteluun.

Molempien mielestä oli myös hienoa saada havainnoida ja seurata lasten kehitystä pidemmällä aikavälillä.

6.3 Vanhempien antama palaute tanssituokioista

Tanssituokioiden loppuesityksen jälkeen pyysimme yleisöä siirtymään salista iltapäiväkerhon tiloihin ja annoimme huoltajille mahdollisuuden täyttää palautekyselykaavakkeen tanssituokioista. Kyselyn palautti 10 huoltajaa. Huoltajien antama palaute oli hyvin positiivista. Ensimmäisenä kysyimme, minkälainen vaikutelma heille oli jäänyt iltapäiväkerhon tanssituokioista. Pääosin vanhempien vaikutelma tanssituokioista oli positiivinen, lapset olivat nauttineet ja tunneilla oli ollut mukavaa. Yksi vanhemmista kirjoitti, että lapsi oli nauttinut ja ollut päivän jälkeen iloinen. Vanhempien kommentteista kävi ilmi, että oli hyvä, että tanssituokiot järjestettiin. Osassa kommentteista kävi ilmi, että lapset olivat tanssineet ja venytelleet kotona enemmän kuin aiemmin.

Toisena kysyimme, onko lapsi puhunut tanssituokioista kotona ja mitä. Lapset olivat kertoneet kotona tanssituokiosta, erityisesti esitys ja siihen valmistautuminen mainittiin. Yhdessä perheessä oli kannustettu omaa poikaa jatkamaan, toisen perheen pojan lopettaessa tanssituokiot kesken. Kolmantena kysyimme, ovatko tanssituokiot olleet huoltajien mielestä hyödyllisiä ja millä tavoin. Kaikki huoltajat olivat kokeneet tanssituokiot hyödyllisiksi. Vanhemmat toivat esille tanssituokioiden mukavuuden, tärkeyden ja uudet kokemukset. Kehonhallinnan ja koordinaation kehittyminen koettiin hyödylliseksi. Yksi vanhemmista kommentoi:

Huoltaja1: Ovat olleet hyödyllisiä. On oppinut rohkeammin esiintymään ja käyttämään kehoaan esiintymiseen ja itsensä ilmaisuun. Upeaa, että lapselle on suotu tämänlainen mahdollisuus tutustua tanssiin yhdessä ystävien kanssa.

Neljäntenä kysymyksenä esitimme, onko huoltajilla jotain negatiivista sanottavaa tanssituokioista. Kaikki vastasivat, että ei ole. Yksi vanhempi toi esille poikien vähäisen osallistujamäärän tunneilla, johon ohjaajat eivät tietenkään voineet

vaikuttaa. Viimeisenä annoimme huoltajille mahdollisuuden lisätä omia kommenttejaan. Näissä kommentteissa kiiteltiin esityksestä ja tanssituokioista sekä toivotettiin meille hyvää jatkoa.

6.4 Koko Suomi leikkii -hankkeen arviointi opinnäytetyöstä

Koko Suomi leikkii -hankkeen projektikoordinaattori arvioi koko opinnäytetyöprosessiamme osana hanketta. (LIITE 6) Opinnäytetyömme osana toimivaa tanssituokiomallia hyödynnetään Koko Suomi leikkii -hankkeen toimintatarjottimella. Terhokerho toiminnan kantavia periaatteita ovat osallistavuus, sukupolvi- en välinen toiminta, avoimuus, kiireettömyys ja toiminnan perustuminen vapaaehtoistyöhön. Opinnäytetyömme suunnittelun lähtökohtana toimivat hankkeen toimintaperiaatteet. Hankkeen arvion mukaan jokainen lapsi sai osallistua tuokioihin omista lähtökohdistaan käsin. Lapset osallistuivat jokaisella kerralla toiminnan suunnitteluun ja halutessaan arvioida myös toiminnan mielekkyyttä. Arviossa nousi esiin osallistujien toiveiden ja arvioiden mukaan ottaminen kaikkia toimintakertoja suunnitellessa.

Projektikoordinaattorin mukaan tuottamamme malli toteuttaa hankkeen periaatteita ja sopii hyvin esimerkiksi tanssillisten ja liikunnallisten tuokioiden ohjaukseen. Vaikka opinnäytetyöhön ei sisältynyt toiminta eri-ikäisten ihmisten kanssa, antaa malli mahdollisuuden toteuttaa toimintaa myös sukupolvia yhdistävänä toimintana.

6.5 Oma arviomme tanssituokioista ja ohjauksestamme

Omaa opinnäytetyötä arvioidessamme voimme sanoa olevamme tyytyväisiä produktin suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Produktille asettamamme tavoitteet täyttyivät. Opinnäytetyön päätavoitteena oli luoda lapsia osallistavia ja itseilmaisuu- tukevia tanssituokioita. Oman arviomme ja saamamme palautteen perusteella voimme todeta tanssituokioiden olleen lapsia osallistavia. Toisena tavoitteena oli koostaa kahdeksasta tanssituokiosta yhden tuokion malli, jota

Koko Suomi leikkii -hankkeen työntekijät ja vapaaehtoiset voivat hyödyntää leikki- ja taidetoimintaa hyödyntäessään. Koostimme kahdeksasta tuokiosta mallin, jonka Mannerheimin Lastensuojeluliitto hyväksyi osaksi Koko Suomi leikkii-hankkeen toimintatarjotinta.

Koimme lasten ohjaamisen luontevaksi ja sujuvaksi. Tähän vaikutti suuresti se, että olemme molemmat ohjanneet lapsille tanssia jo ennen opinnäytetyötämme. Itse lasten kohtaaminen ja lasten kanssa työskentely ei jännittänyt meitä. Ohjausotteemme kuitenkin muuttui tanssituokioiden edetessä osallistavammaksi ja kuuntelimme lapsia tarkemmin. Omat taustamme ovat aina olleet tanssitekniikkaa ja suoritusta korostavia. Tämän takia jouduimme useasti palauttamaan mielimme tämän produktin tarkoituksen ja tavoitteet, ettemme lähtisi keskittymään tämän produktin kannalta epäolennaisiin asioihin, kuten tanssitekniikkaan.

Olemme tyytyväisiä myös keräämämme arvioinnin monipuolisuuteen. Keräsimme joka kerta palautetta lapsilta, ja saamamme palautteen avulla muokkasimme tulevia tanssituokiota. Ensimmäisillä tanssituokioilla esittämämme haastattelukysymykset olivat hieman johdatteluvia. Meidän olisi pitänyt alusta asti pitää kysymykset avoimempina ja jättää tuokioiden loppuun enemmän aikaa haastatteluiden läpivientiin, jotta olisimme välttäneet kiireen ja lapset olisivat saaneet rauhassa miettiä vastauksiaan. Huomattuamme kyseisen seikan, muokkasimme tuokioiden suunniteluja väljemmiksi ja pyrimme keräämään palautteen ja toiveet myös toiminnallisilla menetelmillä, kuten janamittarilla.

Vahvuutenamme ohjaajina näemme joustavuuden ja kyvyn ottaa huomioon lasten olotilan ja kiinnostuksen kohteet. Lähes kaikilla tanssituokioilla oli tilanteita, joissa huomasimme lasten turhautuneen tai kyllästyneen toimintaan. Näissä tilanteissa muokkasimme suunnitelmaamme nopeasti, ja vaihdoimme toiminnan sellaiseksi, jota lapset olivat palautteessaan toivoneet.

Motivointi on opettamisen perustaito. Positiivinen palaute edistymisestä auttaa oppilaita huomaamaan kehittymisen. Tehtävien sopiva vaikeustaso, yksilöllisten kykyjen huomiointi ja omiin kiinnostuksen kohteisiin syventyminen antaa oppimisprosessille henkilökohtaisen tarkoituksen. Uteliaisuus on luovan toiminnan

perusta ja sen rajoittaminen tukahduttaa luovuutta. (Anttila 1994, 55.) Orasen (2013) mukaan osallisuuden myötä lapsi saa kokemuksen omasta arvokkuudesta, joka puolestaan vaikuttaa positiivisesti lapsen identiteetin rakentumiseen. Mielestämme onnistuimme hyvin huomioimaan ja osallistamaan ryhmäsämme erilaiset persoonat ja kannustimme kaikkia positiiviseen sävyyn. Meille oli luontaista etsiä lasten toiminnasta hyviä asioita. Myös lasten uteliaisuuden huomioimme esimerkiksi pidentämällä selvästi kiinnostavien harjoitusten kestoa. Tehtävien sopivan vaikeustason löytäminen oli haastavaa. Päädyimme kokeilemaan monenlaisia harjoituksia, myös haastavampia. Haastavien harjoitusten kokeileminen kannusti lapsia löytämään uusia ulottuvuuksia itsestään. Tarkasteltaessa osallisuuden toteutumista Hartin (1997, 40–45) osallisuuden portaiden mukaan, voimme todeta, että toimimme tilanteesta riippuen viidellä ylimällä portaalla. Lapset osallistuivat päätöksen tekoon, heidän mielipiteitään kuunneltiin ja he myös itse saivat omasta aloitteestaan luoda aikuisten kanssa tanssiesityksen.

Ohjaajan rooli vaihtelee ryhmätilanteen aikana. Ohjaajan taitoihin lukeutuu kyky tunnistaa, millaista ohjausta ryhmä kussakin tilanteessa tarvitsee. Ohjaaja voi toimia innostajana, tarkkailijana ja auktoriteettina. Innostajana toimiva ohjaaja kannustaa ryhmäläisiä aktiiviseen toimijuuteen. Tarkkailijana ohjaaja seuraa sivusta ja havainnoi ryhmää. Ajoittain ohjaaja joutuu toimimaan myös auktoriteettina, joka asettaa rajoja ja huolehtii yhteisten pelisääntöjen toteutumisesta. (Kalliola; Kurki; Salmi & Tamminen-Vesterbacka 2010, 76–77.) Mielestämme toteutimme kaikkia eri ohjausrooleja tanssituokioiden aikana. Välillä toinen meistä toimi selvästi havainnoitsijan roolissa, toisen ollessa aktiiviseen toimijuuteen kannustava. Lisäksi vuorottelimme auktoriteetin roolissa toimimista sen mukaan, kumpi ehti huomioida puuttumista vaativan tilanteen nopeammin.

Lapsen kuunteleminen ja arvostaminen oman kulttuurinsa luojana ja kulttuurin uudistajina antaa lapselle mahdollisuuden kasvaa osallisuuteen ja aktiivisuuteen myös muilla elämän aloilla. Kehon kieli on lapselle välitön tapa ilmaista tunnetiloja ja kokemuksia. Se on myös tärkeä kanava lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa. (Anttila 2009, 18.) Tanssituokioiden aikana keskustelimme lasten kanssa ja paljon, ja kuuntelimme tarkasti mitä lapset ajattelivat

asioista ja miltä lapsista tuntui. Olisimme voineet käyttää enemmän kehollisia menetelmiä palautteen ja toiveiden esiintuomiseksi.

Yhteistyömme toimi koko prosessin aikana kiitettävästi. Kunnioitimme toistemme mielipiteitä ja kykenimme tekemään kompromisseja, jos olimme asioista eri mieltä. Arvostimme toistemme näkemyksiä ja tapaa tehdä asioita. Jatkuvan yhteisen keskustelun avulla saimme vietyä opinnäytetyötämme eteenpäin yhteisessä ymmärryksessä. Opimme toisiltamme ja annoimme toisillemme positiivista sekä rakentavaa palautetta.

Koemme koko opinnäytetyöprosessin tukeneen ammatillista kasvuamme. Koko prosessin ajan refleктоimme omaa toimintaamme ja oppimistamme. Oppimispäiväkirjan pito helpotti omaa arviointia ja mahdollisti produktin alkuvaiheisiin palaamisen omaa arviointia tehdessämme. Pystyimme oppimispäiväkirjan pidon avulla tarkastelemaan omaa toimintaamme ja muuttamaan sitä tarvittaessa. Tekemiemme havaintojen ja videokuvauksen avulla pystyimme arvioimaan omaa ohjaustamme ja toimintatapojamme. Parityöskentelyyn sisältyvä keskustelu ja asioiden läpi käynti tuki oppimistamme koko prosessin ajan.

7 POHDINTA

7.1 Kehittämisideoita

Opinnäytetyömme toimi osana Koko Suomi leikkii -hankkeen pilottivaihetta. Opinnäytetyömme tavoitteet toteutuivat, ja opinnäytetyömme toiminnallista osuutta, tanssituokioita, tullaan hyödyntämään hankkeen toimintaa suunniteltaessa ja järjestäessä. Jo prosessin aikana, ja varsinkin arviointivaiheessa, keskustelussamme ja oppimispäiväkirjamerkinnöissä nousi esiin kehittämisideoita. Tanssituokiota eteenpäin kehittäessä on muutamia pääkohtia, joiden avulla tanssituokioista saa osallistavampia ja kiireettömämpiä. Koko Suomi leikkii -hankkeen tavoite sukupolvien välisen sillan rakentamisesta, on myös mahdollista lisätä tanssituokioihin.

Pohdimme lapsiryhmän kokoa. Tanssituokioihin osallistui noin 20 lasta. Ryhmäkoko oli aika suuri, mutta kahden ohjaajan kanssa täysin hallittavissa. Ryhmäkoon tulisi olla selvästi pienempi, jos tuokioita ohjaa tulevaisuudessa vain yksi ohjaaja. Tanssituokioissa oli tärkeää lapsen yksilöllinen huomiointi ja kohtaaminen. Kahden ohjaajan pitämänä kykenimme jakamaan lapsiryhmää puoliksi ja pienempiin osiin. Näin ollen kaikilla lapsilla oli mahdollisuus saada mielipiteensä ja toiveensa esille. Yhden ohjaajan pitämänä yksilöllistä kohtaamista voi olla vaikea toteuttaa. Mielestämme kaksi ohjaajaa on voimavara tanssituokioita suunnitellessa, toteuttaessa ja arvioidessa. Parityöskentely mahdollistaa havaintojen ja kokemusten jakamisen lisäksi vastuunjaon. Varsinkin jos lapsiryhmien ohjaaminen on vierasta, voi toinen, kokeneempi ohjaaja, tarjota tukea ja kannustusta.

Koko Suomi leikkii -hankkeen toimintaa ohjaavat MLL:n ja SPR:n vapaaehtoiset toimijat, joilla ei välttämättä ole kokemusta tanssista ja sen ohjaamisesta. Tanssituokiot on mahdollista ohjata ilman tanssitaustaa. Näemme kuitenkin tärkeänä, että ohjaajalla olisi kokemusta liikunnasta ja liikkumisesta. Tuokioiden idea on yhdessä tekeminen lasten kanssa. Ohjaajalla tulee kuitenkin olla ymmärrys siitä, miten liikutaan oikein ja turvallisesti. Ohjaajalla tulee olla myös jonkunlaista

kokemusta lapsista ja lasten ryhmänohjauksesta. Mietimme, että tanssituokioita olisi hyvä olla ohjaamassa kaksi ohjaajaa, joista toisella voisi olla enemmän kokemusta lapsista ja liikunnasta. Näin ollen vähemmän kokemusta omaava ohjaaja voisi oppia enemmän ohjanneelta. Tämä mentorointi voisi kestää muutamana kerran, jonka jälkeen ryhmän voisi esimerkiksi jakaa kahtia. Näin myös lasten yksilöllinen huomiointi toteutuisi, kun ryhmäkoko olisi pienempi.

Aikataulutukseen ja ajankäyttöön liittyvät asiat nousivat esiin keskustelussamme ja oppimispäiväkirjamerkinnöissä koko prosessin ajan. Tanssituokioille oli varattu aikaa noin tunti. Aikataulusta tulisi tehdä väljempi. Tunti oli liian lyhyt aika toteuttaa sekä tuokion toiminnallinen osuus että palautteen kysyminen. Palautteen kysyminen, ja sen avulla suunnitelmien muokkaaminen, oli kuitenkin keskeinen asia osallisuuden toteutumisessa. Palautetta tulisi ehtiä kysyä ajan kanssa. Lapsilla tulisi olla tunne, ettei heitä hoputeta, vaan he saavat rauhassa miettiä mielipiteitään ja toiveitaan.

Koko Suomi leikkii -hankkeen tavoitteena on rakentaa siltaa sukupolvien välille. Tämä tavoite ei ollut osa omaa opinnäytetyötämme. Koko prosessin ajan kuitenkin kuljetimme hankkeen tavoitetta mukana, ja pohdimme miten eri-ikäiset ihmiset voisivat osallistua tanssituokioihin. Suurin osa harjoitteista joita teimme, soveltuvat kaikille jotka haluavat liikkua ja tanssia. Teimme monia pariharjoituksia, joissa parina voisi olla ikä-ihminen ja lapsi. Myös sadutus on menetelmä, jota voi hyödyntää eri-ikäisten ihmisten kanssa. Yhtenä harjoitteena voi olla myös ikäihmisen kertoma satu, josta lähdetään yhdessä rakentamaan tanssia. Ikäihmiset voivat myös tuoda esiin erilaisia tanssityylejä, joita tanssittiin heidän lapsuudessaan. Tanssituokiot voivat sisältää myös lisää leikkejä. Leikit voisivat olla myös tuttuja ikäihmisten lapsuudesta. Sukupolvien siltaa pystyy rakentamaan tanssituokiossa tehtävien leikkien ja harjoitteiden avulla. Tärkeintä tanssituokioissa on lapsen kuuleminen ja aito osallisuus. Tanssituokiot eivät ole suunnattu pelkästään lapsille, vaan lasten vanhemmat, isovanhemmat ja eri-ikäiset vapaaehtoiset voivat tuoda tanssituokioihin suurtakin lisäarvoa.

7.2 Eettisyys ja luotettavuus

Eettisyyden tulee näkyä koko opinnäytetyöprosessin ajan. Eettisiä valintoja tulee tehdä aiheen ja metodien valinnassa sekä työskentelyssä, julkaisemisessa ja soveltamisessa. Toiminnallista produktiota koskevat samanlaiset eettiset periaatteet, kuin muitakin tutkimuksia. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan eettisten valintojen tavoitteena on ihmisten kunnioitus, tasa-arvoinen vuorovaikutus ja oikeudenmukaisuus. Lisäksi rakentava kriittisyys vallitsevia käytäntöjä ja tietoja kohtaan luo pohjaa hyvien ammattikäytäntöjen kehittämiseksi sekä arvioimiselle. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11–12.)

Olemme ottaneet eettisyyden huomioon ja toiminut eettisten periaatteiden mukaisesti koko opinnäytetyöprosessin ajan. Opinnäytetyössämme oli mukana lapsia. Tasa-arvoinen vuorovaikutus oli tärkeää ja lasten ohjaamiseen kuului myös huolenpitoa, kasvatusta sekä ohjausta. Tanssituokioita suunnitellessamme käytimme asiantuntijoiden julkaisemaa materiaalia hyväksi. Lisäksi hyödynsimme omaa kokemustamme lasten ohjauksesta. Aktivoimme lapsia suunnittelemaan toimintaa. Ennen tanssituokioiden alkamista haimme tutkimusluvan Mannerheimin lastensuojeluliitolta. Kysyimme sekä lasten huoltajilta että lapsilta itseltään lupaa opinnäytetyöprosessiin osallistumiseen. Tiedotimme opinnäytetyöstä vanhempia ennen tanssituokioiden alkamista. Samalla kysyimme lupaa myös tuokioiden videokuvaamiseen ja valokuvaamiseen. (LIITE 1) Lapsilla oli myös lupa jättäytyä pois tanssituokioilta, mikäli he eivät kokeneet tanssituokioita mielekkäiksi. Prosessin aikana kunnioitimme lasten ja perheiden yksityisyydensuojaa, jonka vuoksi lasten henkilöllisyyttä ei voi tunnistaa opinnäytetyön kirjallisesta osuudesta.

Tutkimus- ja kehittämistyön tekijän etiikka ja rehellisyys näkyy myös sopimusten noudattamisessa esimerkiksi aikatauluissa ja sovitussa sisällöissä. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 12.) Yhteistyömme Mannerheimin Lastensuojeluliiton kanssa säilyi tiiviinä, ja kykenimme jakamaan havaintojamme Koko Suomi leikkii -hankkeen yhteistyökumppaneiden kanssa. Toteutimme opinnäytetyömme sovitussa aikataulussa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton keskeisiä arvoja ovat lapsen ja lapsuuden arvostus, yhteisvastuu, inhimillisyys, suvaitsevaisuus,

yhdenvertaisuus ja ilo (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2014b). Otimme nämä arvot huomioon opinnäytetyömme sisällössä.

Opinnäytetyömme on ollut lastentarhanopettajan ammattieettisten periaatteiden mukainen. Lastentarhanopettajan eettiset periaatteet korostavat lapsen kunnioitusta ja tasa-arvoista kohtelua. Lastentarhanopettajan kuuluu myös kuunnella lasta ja antaa lapselle mahdollisuus vaikuttaa kehitystasonsa mukaisesti itseään koskeviin asioihin. (Lastentarhanopettajaliitto, 5.) Kunnioitimme näitä ammattieettisiä periaatteita. Opinnäytetyössämme keskeisenä periaatteena oli juuri lasten kuuntelu. Otimme lapset mukaan tanssituokioiden suunnitteluun ja kuunteelimme lasten toiveita sekä mielipiteitä tanssituokioistamme.

Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet korostavat työn yhteiskunnallista merkitystä. Sosiaalialan eettiset ohjeet korostavat erilaisuuden kunnioitusta ja osallisuuden mahdollistamista. Sosiaalialan ammattilaisen tavoitteena on edistää asiakkaan hyvinvointia ja osallistumista yhteiskunnassa yhdessä asiakkaan kanssa. (Talentia ry 2009, 7–8.) Opinnäytetyötä tehdessämme, annoimme lapsille mahdollisuuden yhdessä ystävien kanssa osallistua hyvinvointia lisäävään toimintaan, johon lapset itse pääsevät vaikuttamaan. Työn yhteiskunnallinen merkittävyys tulee ilmi Koko Suomi leikkii -hankkeen lähtökohdista. Koko Suomi leikkii hankkeen tavoitteena on nostaa yhteiskunnalliseen keskusteluun lapsen leikin tärkeys, ja kiireettömän yhdessäolon merkitys.

Lasten haastattelussa ei lapsen ääni tule välttämättä esille sellaisenaan, vaan kyse on aikuisen ja lapsen yhdessä luomasta todellisuudesta. Lapsi saattaa tuottaa aikuista miellyttäviä vastauksia. (Alasuutari 2005, 152–153, 162.) Opinnäytetyömme tanssituokioiden tärkeimmät arvioitsijat olivat siihen osallistuneet lapset. Lasten haastattelut, ja prosessin aikana kerätyt kommentit sekä arvioinnit ovat arvokasta tietoa opinnäytetyöprosessista. Luotettavuuden arvioinnissa on oltava kriittinen. Panostimme haastatteluiden vuorovaikutukseen sekä haastattelukysymysten ymmärrettävyyteen. Saimme lapsilta sekä positiivista, että negatiivista palautetta ja kommentteja. Tämä kertoo mielestämme lasten ja meidän välisestä luottamuksesta opinnäytetyöprosessissa.

Opinnäytetyömme tanssituokioita seuraamassa ja arvioimassa olivat iltapäiväkerhonohjaajat. Heidän tietämys lapsista, ja ammattitaidolla annettu palaute tanssituokiosta, tukivat opinnäytetyön eteenpäin vientiä. Myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton Koko Suomi leikkii -hankkeen työntekijät tukivat ja antoivat palautetta opinnäytetyöprosessin edetessä. Mielestämme useat näkökulmat toivat opinnäytetyöllemme luotettavuutta ja ammatillista uskottavuutta.

7.3 Ammatillinen kasvu

Ammatillinen kasvu on psyykkis-emotionaalista kasvua kohti ammatillisuutta. Oleellinen osa ammatillista kasvua on muutos. Muutos näkyy yksilön monissa ominaisuuksissa. Näitä ominaisuuksia ovat esimerkiksi sosiaaliset, psyykkiset ja maailmankatsomukselliset ominaisuudet. Ammatillinen kasvu sisältää nopean edistymisen lisäksi myös ajoittaista pysähtymistä. (Mäkinen; Raatikainen; Rahikka & Saarnio 2009, 33.)

Opinnäytetyömme suunnitteluvaihetta tuki työharjoittelu Mannerheimin Lastensuojeluliitossa, hankkeen parissa työskennellen. Harjoittelu mahdollisti meille tarvittavat tiedot, jotta kykenimme työstämään opinnäytetyötämme hankkeen tavoitteisiin sopivaksi.

Sosionomin ammatillista osaamista määrittävät sosiaalialan kompetenssit. Kompetensseja on kuusi: sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämisosaaminen sekä johtamisosaaminen. (Sosiaaliportti 2010.) Kehitimme eettistä osaamistamme opinnäytetyötä tehdessämme. Tanssituokioilla otimme kaikki lapset yksilöinä huomioon ja huomioimme lasten yksilölliset tarpeet. Edistimme lapsiryhmän tasa-arvoa, toisen toimintaa arvostaen ja suvaitsevuuksi opettaen. Lasten kanssa toimiessa asiakastyön osaamisemme kehittyi. Tanssituokioilla sovelsimme ja arvioimme erilaisia työmenetelmiä. Iltapäiväkerhon työntekijöiden ja hankkeessa mukana olevien työntekijöiden kanssa refleктоimalla, olimme osana moniammatillista työryhmää. Tutkimuksellinen kehittämisosaamisemme kehittyi koko opinnäyte-

työprosessin ajan. Saimme kokemusta kehittämishankkeen suunnittelusta, toteutuksesta, arvioinnista ja raportoinnista. Käytimme tutkivaa ja kehittävää työotetta hyväksemme arvioiden toimintaamme kriittisesti.

Varhaiskasvattaja toimii lapsen osallisuuden mahdollistajana omista lähtökohdista ja kokemuksista käsin. lapsen osallisuuden toteutumisen kannalta on tärkeää, että kasvattaja tiedostaa omat arvonsa työn taustalla sekä vallankäyttönsä uhat ja mahdollisuudet. (Vilpas & Tast 2011, 148; 150–151.) Varhaiskasvatuksessa on rajattomat mahdollisuudet osallisuudelle. Osallisuuden mahdollistaminen on luottamuksen osoittamista lapsia kohtaan. Osallisuus kehittää lasten ajattelukykyä ja antaa kasvattajalle palautetta omasta työstä. Palaute auttaa kehittämään omaa ammatillisuutta. (Turja 2011, 52–53.) Osallisuus tarjoaa parhaimmillaan sekä aikuisille että lapsille mahdollisuuden oppia toisiltaan. Toinen meistä saa valmistuttuaan pätevyyden toimia myös lastentarhanopettajana. Vaikka opinnäytetyömme toimintaympäristönä ei ollut varhaiskasvatusta tarjoava yksikkö, on opinnäytetyöprosessin aikana käytetty osallistava työote hyödyksi lastentarhanopettajan työssä. Koska osallisuus on merkittävä osa varhaiskasvatusta, opinnäytetyö tuki ammatillista kasvua.

Koemme koko opinnäytetyöprosessin tukeneen ammatillista kasvuamme. Koko prosessin ajan refleктоimme omaa toimintaamme ja oppimistamme. Oppimispäiväkirjan pito helpotti omaa arviointia ja mahdollisti produktin alkuvaiheisiin palaamisen omaa arviointia tehdessämme. Pystyimme oppimispäiväkirjan pidon avulla tarkastelemaan omaa toimintaamme ja muuttamaan sitä tarvittaessa. Tekemiemme havaintojen ja videokuvauksen avulla pystyimme arvioimaan omaa ohjaustamme ja toimintatapojamme. Parityöskentelyyn sisältyvä keskustelu ja asioiden läpi käynti tuki oppimistamme koko prosessin ajan.

Aloitimme opinnäytetyöprosessimme syksyllä 2013. Työstimme opinnäytetyötä yhdessä eteenpäin, kuitenkin jakaen eri osa-alueita keskenämme. Tanssituokioiden suunnittelu ja toteutus olivat aikaa vievin osuus koko opinnäytetyöprosessissa. Myös oppimispäiväkirjamerkintöjen jakaminen ja niistä keskustelu työllistivät meitä. Videomateriaalin läpikäyminen yhdessä oli mielestämme välttämättömyys, jotta saisimme yhteisen käsityksen ohjauksemme vahvuuksista ja kehi-

tyskohdistamme. Opinnäytetyön kirjoitusprosessin aloitimme tammikuussa 2014. Kirjoitimme työtä pääasiallisesti yhdessä saadaksemme tekstistä yhdenmukaisen ja jakaaksemme havaintomme vielä käynnissä olevista tanssituokioista. Teimme opinnäytetyön melko tiiviissä tahdissa. Tämä kuitenkin sopi meidän tapaamme työskennellä ja emme koe nopean tahdin vaikuttaneen negatiivisesti työn lopputulokseen.

Yhteistyömme toimi koko opinnäytetyöprosessin ajan kiitettävästi. Teimme selkeää työnjakoa, jonka avulla saimme edistettyä tehtävää yhteisymmärryksessä. Suunnittelimme, toteutimme ja arvoimme tanssituokiot yhdessä. Koemme onnistuneemme parityöskentelyssä hyvin ja saaneemme siitä suuren hyödyn ajatellen koko prosessia. Jatkuva keskustelu, reflektointi ja yhdessä kirjoittaminen antoivat meille molemmille uusia näkökulmia ja tapoja tarkastella asioita. Olemme tyytyväisiä opinnäytetyöprosessiimme ja toivomme tanssituokioiden jatkuvan jossain muodossa hankkeen toiminnan sisällä.

LÄHTEET

- Aalto, Mikko 2000. Ryppäästä ryhmäksi. Turvallisen ryhmän rakentaminen. Ryttylä: My Generation.
- Alasuutari, Maarit 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu: Tutkimustilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 145–162.
- Anttila, Eeva 1994. Tanssin aika: opas koulujen tanssikasvatukseen. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.
- Anttila, Eeva 2009. Tanssii tätien kanssa – luova liikunta ja tanssi varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Inkeri Ruokonen, Sinikka Rusanen & Anna-Leena Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino, 16–21.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä: Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja C. Katsauksia ja aineistoja. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Haatainen, Tuula 2010. Taide kuuluu jokaiselle lapselle. Teoksessa Tuulikki Koskinen, Pekka Mustonen & Reetta Sariola (toim.) Taidekasvatuksen Helsinki. Helsingin kaupunki, tietokeskus, 3.
- Hanna, Judith Lynne 1987. To dance is human: a theory of nonverbal communication. Chicago: University of Chicago Press.
- Hart, Roger 1997. Children's Participation: The Theory and Practice of Involving Young Citizens in Community Development and Environmental Care. London: Earthscan and Unicef.
- Helsingin kaupungin opetusvirasto 2014. Koululaisten iltapäivätoiminta. Viitattu 3.2.2014.
http://www.hel.fi/hki/opev/fi/Oppilaan+etuudet/Ilta_iv_toiminta
- Hotari, Kaisa-Elina, Oranen, Mikko & Pösö, Tarja 2009. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 117–132.
- Iivonen, Esa 2009. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan lainsäädännön toimivuus, toiminnan laatu ja muutostarpeet. Opetusministeriön työ-

- ryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:8. Helsinki: Opetusministeriö, koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.
- Joyce, Mary. First steps in teaching creative dance to children. Mayfield publishing company.
- Kalliola, Tiina; Kurki, Arja; Salmi, Marjaana & Tamminen-Vesterbacka, Tutta 2010. Matkalla ohjaajuuteen. Helsinki: Kirjapaja.
- Kalliola, Tiina; Kurki, Arja; Salmi, Marjaana & Tamminen-Vesterbacka, Tutta 2010. Matkalla ohjaajuuteen. Helsinki: Kirjapaja.
- Karlsson, Liisa & Stenius, Tuula 2005. Yhdessä lasten kanssa - seikkailu osallisuuteen. Helsinki: Miktor.
- Karlsson, Liisa 2003. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylällä: PS-kustannus.
- Karppinen, Seija; Ruokonen, Inkeri & Uusikylä, Kari. Esipuhe. Teoksessa Seija Karppinen, Inkeri Ruokonen & Kari Uusikylä (toim.) Taidon ja taiteen luova – kirjoituksia 9–12-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatuksesta. Helsinki: Finn Lectura, 7–14.
- Karvonen, Pirkko; Siren-Tiusanen, Helena & Vuorinen, Riitta 2003. Varhaisvuosien liikunta. Jyväskylä: VK-kustannus.
- Kataja, Jukka; Jaakkola, Timo & Liukkonen, Jarmo 2011. Ryhmä liikkeelle. Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kauppinen, Riitta; Sommers-Piiroinen, Johanna; Vainio, Johanna; Mäkelä, Päivi; Vilmilä, Fanny & Kataja, Elina 2013. Lapsen ääni –tarina minulta. Osallisuus on jotain, mikä kuuluu kaikille ihmisille. Aina. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry.
- Kokkonen, Kaarina 2014. Leikkimielellä. Lapsemme-lehti.1/2014, 20–21.
- Laine; Anne; Ruishalme, Outi; Salervo, Pirjo; Siven, Outi & Välimäki, Päivi, 2009. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Lastentarhanopettajaliitto 2004. Lastentarhanopettajan ammattietikka. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2010. Ohjaajan itsearviointi. Viitattu 8.11.2013.
<http://www.mll.fi/julkaisut/verkkojulkaisut/jarjestotoimijoille/>

- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2013. Leikkikulttuurin kehittämishanke. Pilottisuunnitelma.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2014a. Koko Suomi leikkii -hankkeen hanke-suunnitelma.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2014b. MLL edistää lapsiperheiden hyvinvointia. Viitattu 17.3. 2014. <http://www.mll.fi/mll/>
- Minton, Sandra Cerny 2003. Dance, Mind and Body. Champaign: Human Kinetics Publishers Inc.
- Mäkinen Päivi; Raatikainen, Eija; Rahikka, Anne & Saarnio, Tuula 2009. Ammattina Sosionomi. Helsinki: WSOYpro.
- Oranen, Mikko 2013. Lasten osallisuus. Lapset asiantuntijoina. Viitattu 12.2.2014 <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus#otsikko4>
- Pelastakaa Lapset ry 2012. Osallisuuden ohjeistus. Lapsen ääni –sinulle joka päätät lasten asioista. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry.
- Pentikäinen, Leena 2006. Kuvataidekasvatuksen poluilla. Teoksessa Tuula Tarkkonen ja Pirkko Sassi (toim.) Lapsi ja taide. Helsinki: Cultura, 27–35.
- Perusopetuslaki 21.8.1998/628
- Rainio, Anna 2012. Vastarinnasta osallisuuteen – toimijaksi juonellisessa leikkipedagogiikassa. Teoksessa Liisa Karlsson & Reeli Karimäki (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Suomen kasvatustieteellinen seura ry, 107–139.
- Riihelä, Monika 2000. Leikkivät tutkijat. Helsinki: Edita.
- Rooyackers, Paul 1997. Tanssileikkikirja. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Ruokonen, Inkeri 2006. Taide lapsen elämänilmauksena. Teoksessa Tuula Tarkkonen ja Pirkko Sassi (toim.) Lapsi ja taide. Helsinki: Cultura, 11–19.
- Ruokonen, Inkeri; Rusanen, Sinikka & Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 3–6.
- Sarje, Aino 1995. Tanssin Spektri – pyhästä tanssista taidetanssiin. Teoksessa Raija Ojala (toim.) Esiintyjä - Taiteen tulkki ja tekijä. Porvoo: WSOY, 33–52.

- Sosiaaliportti 2010. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) –tutkinto. Viitattu 10.3.2014. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkinto/ects_kompetenssit/
- Suomen perustuslaki 11.6.1999/731
- Talentia ry 2009. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Viitattu 14.3.2014. http://www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopas_2012.pdf
- Tamminen, Tuula 2004. Olipa kerran lapsuus. Helsinki: WSOY.
- Tervala, Eeva 1997. Lapsen tanssi. Harjoituksia tanssivien lasten kanssa työskenteleville. Helsinki: Yliopistopaino.
- Turja, Leena 2010. Lapset osallisina – kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Teoksessa Leena Turja & Leena Fonsén (toim.) Suuntana laadukas varhaiskasvatus – professori Eeva Hujalan matkassa. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry, 30–47.
- Turja, Leena 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 41–53.
- Unicef 2009. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Viitattu 24.2.2014. https://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko
- Unicef 2013. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? Viitattu 8.11.2013. <http://www.unicefkauppa.fi/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus>
- Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:17
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Stakes – oppaita 56. Helsinki: Stakes.
- Vilpas, Birgitta & Tast, Sylvia 2011. Osallisuutta ja näkkileipää. Kehittämisen ja käytännön tutkimuksen rajapinnalla. Teoksessa Anna-Riitta Mäkitalo, Saira Nevanen, Mikko Ojala, Sylvia Tast, Tuulikki Venninen, Birgitta Vilpas (toim.) Löytöretkellä osallisuuteen. Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa II. Helsinki: SOCCA Pääkaupungin sosiaalialan osaamiskeskus, 145–158.
- Zimmer, Renata 2002. Liikuntakasvatuksen käsikirja. Didaktis-metodisia perusteita ja käytännön ideoita. Helsinki: LK-kirjat.

LIITE 1: Esittelykirje ja lupakysely lasten huoltajille

Hei kaikki iltapäiväkerholaisten huoltajat!

Olemme kaksi 25-vuotiasta viimeisen vuoden sosionomiopiskelijaa Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Valmistumme molemmat sosiaalialan koulutusohjelmasta sosionomeiksi keväällä 2014. Osana opinnäytetyötämme järjestämme Perhekeskus Rinkelissä kahdeksan tanssituokiota, joihin Teidän lapsellanne on mahdollisuus osallistua. Teemme opinnäytetyömme yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton kanssa. Meillä molemmilla on vahva tanssitausta, jota haluamme hyödyntää tulevaisuudessa työkentällä. Aliisa on valmistunut tanssijaksi Suomen Kansallisoopperan Balettioppilaitoksesta ja opettaa nykyisin balettia ja tanssia eri seuroissa. Ellimari on harrastanut kilpatanssia maajoukkueetasolla ja ohjannut useita lasten tanssiryhmiä.

Tanssituokioiden tarkoitus on innostaa lapsia liikkumaan ja tanssimaan. Lapset saavat itse osallistua tuokioiden suunnitteluun, ja tavoitteena on tehdä tuokioista mahdollisimman mukavia ja mielikuvituksellisia. Ohjaajina teemme suunnitelmarunon jokaiselle ohjaukerralle, mutta itse tunneilla käsiteltävät aiheet ja lopputuotos nousevat ryhmäläisten omista ideoista, ajatuksista ja kokemuksista. Tärkeintä tuokioissa on tanssin ja leikin ilo!

Ohjaukerrat toteutetaan iltapäiväkerhon maanantaisilla liikuntatunneilla. Ohjaukertoja on yhteensä kahdeksan:

2.12.2013, 9.12.2013, 16.12.2013, 13.1.2014, 20.1.2014, 27.1.2014, 3.2.2014 ja 10.2.2014.

Tunnit kestävät n. 60 minuuttia. Ohjaukertojen lisäksi järjestetään loppunäytös, jossa lapset saavat esitellä oppimaansa. Loppunäytöksen ajankohta selviää myöhemmin.

Koska kyseessä on opinnäytetyö, käytämme työssämme havainnointimenetelmiä, kuten videointia ja haastatteluja. Videomateriaalia käytämme ohjaukerto-

jen analysointiin, eikä niitä esitellä opinnäytetyössämme. Lapset pysyvät opinnäytetyössämme nimettöminä. Video- ja haastattelumateriaali hävitetään asianmukaisesti heti analysointimme jälkeen.

Mikäli haluatte lapsenne osallistuvan tanssituokioihin, täydentäkää alla oleva lomake ja palauttakaa iltapäiväkerhoon. Toivottavasti mahdollisimman moni osallistuu! 😊

Lapsen nimi: _____

Lapseni osallistuu tanssituokioihin:

Lapseni ei osallistu tanssituokioihin:

Annan luvan lapsen valokuvaukseen ja videointiin tanssituokioiden yhteydessä:

Paikka ja päivämäärä: _____

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselven-
nys _____

Jos Teillä herää kysymyksiä, tai haluatte lisätietoja tanssituokioihin liittyen, voitte olla yhteydessä sähköpostitse:

ellimari.ristolainen@student.diak.fi

aliisa.seppanen@student.diak.fi

Ystävällisin terveisin,

Ellimari Ristolainen ja Aliisa Seppänen

LIITE 2: Palautekysely lasten huoltajille

Myllypuron iltapäiväkerhon tanssituokioiden ohjelma on nyt ohi. Meillä on ollut ilo toteuttaa opinnäytetyötämme teidän mahtavien lastenne kanssa! Toivoisimme saavamme teiltä pientäkin palautetta tanssituokioistamme, joten olisimme kiitollisia, mikäli ehtisitte täyttää palautekyselykaavakkeen. Voit kertoa omin sanoin, mitä mieleesi tulee ja joka kohtaan sinun ei välttämättä tarvitse vastata.

1. Minkälainen vaikutelma teille on jäänyt iltapäiväkerhon tanssituokioiden ohjelmasta?
2. Onko lapsenne kertonut tanssituokioiden ohjelmasta kotona? Jos on, niin mitä? Onko puheissa tapahtunut muutosta tanssituokioiden lähestyessä loppua?
3. Luuletteko, että tanssituokioiden ohjelma on ollut hyödyllisiä ja/ tai mukavia lapsellenne? Millä tavalla?
4. Onko tanssituokioiden ohjelmassa ollut mielestänne jotain negatiivista?
5. Onko teillä vielä jotain lisättävää?

Kiitos arvokkaasta palautteestanne!

Aliisa ja Ellimari

LIITE 3: Lasten loppuhaastattelu

1. Millaisia tanssituokiot ovat mielestäsi olleet?
2. Miltä tanssituokioille tulo on tuntunut?
3. Millainen olo sinulla on ollut tanssituokioiden jälkeen?
4. Mikä tanssituokioissa on ollut mielestäsi parasta?
5. Mikä tanssituokioissa on ollut mielestäsi tylsää tai ikävää?

LIITE 4: Tanssituokion malli

Tanssi ja leikki liittyvät melko läheisesti toisiinsa. Tanssi on toimintaa, joka saattaa ihmisiä yhteyteen toistensa ja ympäristön kanssa. Tanssin välityksellä voi näyttää mitä ihminen ajattelee ja tuntee liikkeen keinoin.

Ennakkovalmistelut ja tarvikkeet:

- Mieti, minkälaista musiikkia haluat käyttää. Tarvittaessa jokin oma soitin esim. tamburiini.
- Käytä rohkeasti erilaisia musiikkeja, ne innostavat lapsia liikkumaan.
- Paperista leikatut muodot: kolmio, neliö, ympyrä ja suorakulmio.

Kesto:

45–60min

Aloitus:

- Kokoontukaa yhteiseen nimipiiriin, jossa kaikki ovat ylhäällä, lapsi sanoo oman nimensä ja ikänsä. Kaikki hyppivät lapsen iän verran hyppyjä ilmaan (lasketaan hyppyt samaan aikaan), sen jälkeen lapsi tekee oman asennon, muut ryhmäläiset tekevät samanlaisen asennon perässä. Tämä jatkuu, niin että kaikki ryhmäläiset on esitelty.

Toiminta:

- Tanssihippa: valitaan 1–2 hippaa. Liike tapahtuu aina musiikilla: kun musiikki pysähtyy, kaikki pysähtyvät paikoilleen. Kun hippa koskettaa, lapsi menee venytysasentoon yksi jalka maassa, toinen ilmassa kohoten kohti kattoa, molemmat kädet maassa ja pää alaspäin osoittaen maata. Tästä asennosta voi toinen pelastaa, niin että ottaa nätisti ilmassa olevasta jalasta kiinni ja tekee kolme kyykkäystä, polvien koukistusta jalat yhdessä, selkä suorana. Näin pelastetaan. Pelastettu voi jatkaa hippaa muiden kanssa.

- Hipassa käytettävät liikkeet voidaan päättää yhdessä, esim. sipsutus varpailaan, konttaaminen, ryömiminen, polvennostohyppy, varsahyppy, kävely, juoksu, laukka-askel jne. Tässä voi kuunnella lasten ideoita.
- Valssia ja marssia: keskustellaan lasten kanssa pehmeistä ja kovista asioista. Otetaan esille muotokuvat: kolmio, neliö, ympyrä ja suorakulmio.
- Pyydetään lapsia muodostamaan kehollaan jokaista muotoa vastaava asento.
- Viritellään lapsia tunnistamaan kolmijakoinen ja tasajakoinen rytmi. Voidaan taputtaa yhdessä eri kehonosilla. Valssimusiikilla voidaan keinua.
- Kun lapset tunnistavat rytmiä hiukan, asetutaan tilaan omaan asentoon. Jaetaan lapset pareiksi.
- Kun ohjaaja laittaa musiikin, lapset ryhtyvät liikkumaan marssimusiikin tahtiin terävillä, kulmikkailla ja suoraviivaisilla liikkeillä. Musiikin vaihtuessa valssiksi lapset aloittavat liikkumaan pehmeästi, pyöreästi mukailen valssin keinuvaa tunnelmaa.
- Musiikin pysähtyessä lapset pysähtyvät paikoilleen ja muodostavat parin kanssa ohjaajan ohjeiden mukaan yhteisen kolmion, neliön, suorakulmion tai ympyrän.

Lopetus:

- Rauhoittumisleikki: Perunamuusi
- Lapsia pyydetään hyppäämään rajattuun tilaan, taikakattilaan, perunat hyppelevät kattilassa, kiehuen, ohjaajan taputtaessa käsiä yhteen. Perunakattilaan kaadetaan kuvitteellisesti maitoa ja hiukan voita, jolloin perunat hyppäävät suuren hypyn ilmaan ja rauhoittuvat maahan. Kun ohjaaja alkaa kuvitteellisesti hämmentämään isoa kattilaa ja muusaamaan perunoita lapset kierivät ja pyörivät maassa omalla tavallaan, kunnes lopulta ohjaaja lopettaa vatkaamisen ja muusi on melkein valmista, lapset rauhoittuvat paikoilleen, rentona maaten. Ohjaaja lisää valmiiseen perunamuusiin vielä hiukan suolaa ripotelten ja kutittelee/silittelee jokaista lasta yksi kerrallaan.

LIITE 5: Palautekysely kerhonohtajille

1. Millaisia tanssituokiot ovat mielestäsi olleet?
2. Mikä on ollut tanssituokioissa parasta?
3. Onko tanssituokioissa ollut jotain negatiivista?
4. Millaista ohjaajien ohjaus on ollut? Voisitko eritellä vahvuudet ja kehityskohdat?
5. Onko lasten osallisuus toteutunut tunneilla? Kuinka se mielestäsi on näkynyt?
6. Onko lapsiryhmässä tapahtunut muutoksia, joissa tanssituokioilla olisi vaikutusta? Jos on, millaisia?
7. Ovatko tanssituokiot olleet mielestäsi hyödyllisiä? Jos on, millä tavalla?
8. Onko jotain, mitä haluaisit vielä lisätä? Voit kertoa vapaasti.

LIITE 6: Koko Suomi leikkii -hankkeen arviointi opinnäytetyöstä

”Osallistavat tanssituokiot lapsille” -opinnäytetyö Koko Suomi leikkii -hankkeen näkökulmasta

Opinnäytetyön tekijät, Ellimari Ristolainen ja Aliisa Seppänen, osallistuivat harjoittelunsa aikana tiiviisti Koko Suomi leikkii -hankkeen toiminnallisten sisältöjen kehittämiseen. Heidän opinnäytetyönsä on yksi osa hankkeessa tuotettua toimintatarjontaa ja sijoittuu sisällöllisesti Liiketerho-osion alle (muut osiot: Tarinaterho, Taideterho, Luontoterho, Terhotehdas).

Terhokerho-toiminnan kantavia periaatteita ovat sukupolvien välinen toiminta, avoimuus, osallistavuus, kiireettömyys ja toiminnan perustuminen vapaaehtoisuuteen. Opiskelijat tuottivat toimintamallin, jossa nämä periaatteet olivat suunnittelun lähtökohdina. Jokainen lapsi sai osallistua ryhmän toimintaan omista lähtökohdistaan käsin. Lapset osallistuivat jokaisella kerralla toiminnan suunnitteluun ja he saivat arvioida halutessaan myös toiminnan mielekkyyttä. Opiskelijat ottivat osallistujien toiveet ja arviot huomioon seuraavia toimintakertoja suunnitellessaan.

Hankkeen toimintatarjottimen idea on antaa esimerkkejä ja inspiraatiota toiminnan suunnitteluun paikallistasolle. Opiskelijat kehittivät hankkeen tarjottimelle mallin, joka on rakennettu siten, että se mahdollistaa vapaaehtoiselle toiminnan vetämisen ilman omakohtaista tanssitaitoa tai -kokemusta. Vaikka itse tanssituokiassa opiskelijoilla ei ollut mahdollisuutta kokeilla toimintaa eri-ikäisten kanssa, antaa malli mahdollisuuden toteuttaa toimintaa myös sukupolvia yhdistävänä toimintana niin, että mukana joko osallistujana ja/tai vetäjänä toimii eri-ikäisiä aikuisia. Opiskelijoiden tuottama malli toteuttaa hankkeen periaatteita ja sopii hyvin toimimaan esimerkkinä tanssillisten ja liikunnallisten tuokioiden vetämisestä.